

Dr. Paál Árpád

TÖRVÉNY

**a székely közületek közművelődési önkormányzatáról, a Párizsban
1919. december 19-én kötött nemzetközi szerződés 11. cikke alapján***

Bevezető meghatározások

1. § Székely közület (communauté des Szeklers) azoknak a román állampolgároknak a szervezett összessége, akik Erdélyben a történelmi Székelyföldön és ennek közvetlenül összefüggő szomszédsága területén állandó lakosok, magukat magyar anyanyelvűeknek vallják, és szervezetük alakjaként magukat közös összeírásba foglaltatják.

A székely közület rendeltetése, hogy a részére kijelölt területen tagjainak egyházi és iskolai ügyeit, az állam felügyelete alatt, helyi önkormányzattal maga intézze.

2. § A székely közületnek a benne összeiratkozókra vonatkozó személyi kiterjedésén kívül területi kiterjedése is van. A területi kiterjedés magában foglalja a Csík, Háromszék, Maros-Torda, Udvarhely megyékben és az egykori Aranyos-Szék területén megvolt történelmi Székelyföldnek, és a vele közvetlen községhatári összefüggésben levő helyeknek azon községeit, melyekben 50 (ötven) százaléknál nagyobb arányszámú a magyar anyanyelvű őslakosság.

Jelen törvény a község fogalmába a falvakat és városokat egyaránt beleérti.

* *Forrás:* Országos Széchenyi Könyvtár 20441. korrektúra példány

A cím előtti fejrész szövege:

Méltóságos Elnök Úr!

Az Országos Magyar Párt folyó évi július 24-én kelt 751-931. számú felhívása folytán a székely közület közművelődési önkormányzatáról készített törvénytervező munkálatomat előterjesztem.

Mínthogy a dolgozat nagyobb terjedelmű, s így annak sokszorosítása fáradságosabb, vagy bizonyos költségbe is kerülhet, szükséges előbb megítélni, vajon a dolgozat által előhozott méreteken és vonatkozásokban a párt elnöki tanácsa érdemesnek tartja-e a kérdés megtárgyalását! Ez az előzetes elbírálás – ismétlem – csak arra vonatkoznék, hogy az összes elnöki tanácsstagoknak, a parlamenti csoportnak, s a párt más tényezőinek, esetleg a közvetlenül érdekelt tagozatoknak érdemes-e ezzel a dolgozattal foglalkoznia; tehát az előzetes elbírálás nem az előzetes dolgozat érdemleges elbírálása lenne. Csak annak meg-

3. § Őslakosságba tartozónak számít mindenki, akinek az ősei is az illető területen laktak, s erre nézve 1919. december 9-étől visszamenőleg legalább egy nemzedéknyi idő (harminc év) tartamára semmi kétség nincsen. Az őslakosságba beleszámít az is, aki ha el is költözött az ősei, vagy a maga itteni származási helyéről, ezen a helyen a maga illetőségét fenntartotta, vagy új telepedési helyen magának más illetőséget nem szerzett.

Az összeiratkozás

4. § A székely község első összeiratkozása annak a területnek a községeiben indul meg, amelyre a község a törvény 2. paragrafusában szerint kiterjed.

Az első összeírás minden évben kiegészül vagy módosul az új jelentkezések és kihagyások alapján, s e kiegészítéseket és módosításokat is az illető területen alakuló székely községi szervezetek foglalják névjegyzékbe.

5. § Az első összeiratkozás munkálatai jelen törvény életbelépte után tíz nap múlva megindulnak. Évét minden érdekelt községben összeíró bizottság alakul. Az összeíró bizottság tagjai az illető politikai községnek, továbbá a községben levő mindenik egyházközségnek a magyar anyanyelvű elöljárói. Ezek a törvény életbeléptetése utáni tíz nap múlva, további tíz nap alatt kötelesek összeülni, s köztük a legidősebb elnöklése és az írástudó legifjabb egyén jegyzősége mellett megalakulnak, elnököt és jegyzőt választanak, s az összeírás munkálatait maguk között felosztják.

6. § Az összeíró bizottsági elnök hivatali kötelességgel felelős, hogy az összeírás munkálatait vezesse, a munkálatok felosztásában támadó zavart eloszlassa, évét szükség esetén kisegítő munkásokat is alkalmazzon. Az összeíró bizottsági jegyző gondoskodik az összeíró lapok kellő mennyiségű kiállításáról, összegyűjtéséről, és az egész községre nézve két hiteles példányban való összefoglalásáról.

állapítása, vajon a dolgozat alkalmas-e arra, hogy megvitatás alá kerüljön. Ha igen, úgy az elnöki tanács döntése alá tartoznék az is, vajon a dolgozatot elfogadják-e magunk között tárgyalási alappal.

Mély tisztelettel kérem, hogy ilyen értelmű előzetes elbírálás végett a dolgozatot méltóztassák kiadni a nemzetközileg elismert szaktekintélyünknek, Balogh Arthur dr. egyetemi professzor úr Őméltóságának, s az ő további véleményétől függővé tenni, vajon a párt többi hivatott tényezőinek is a tárgyalása alá bocsátják-e a dolgozatomat.

Én mindössze annyit vagyok bátor most megjegyezni, hogy a Székelyföldön a gazdasági és társadalmi bajok végzetesebbeknek mutatkoznak mint másutt s az egyházak és iskolák helyzetét anarchia fenyegeti. Ilyen körülmények között szükséges, hogy az ottani jogilag követelhető önkormányzat olyan gyakorlati megvalósítását kívánjuk, amely az elcsigázott népek reményt adhat a kibontakozásra. Szükséges, hogy ebben a tekintetben élénk és sürgős pártmunka induljon, mely a követelés közhangulatába foglalja össze a szétlazu-

7. § Az összeíró lap minden önálló háztartásra külön-külön készül, s az ugyanazon háztartásba tartozó minden egyént fel kell sorolnia. Nagy népességű háztartásoknál, ha egy vagy több összeírási lap nem elegendő, folytatolagos összeírási lapokat alkalmaznak, melyek élén jelezni kell, hogy a bizonyos néven kezdődő összeírási lapnak hányadik folytatása.

Önálló háztartással nem rendelkezőket annál az önálló háztartásánál kell összeírni, amelyben állandó szállást és ellátást kapnak.

8. § Az összeírási lapon két vízszintes rovat van minden összeírt egyénre nézve. A felsőbe írják az első összeírási adatokat, az alsóba a későbbi változásokat.

Függőleges rovatok vannak: 1. a családi és keresztnév, s a hasonlónevűektől megkülönböztető melléknév feltüntetésére, 2. a lakóhelyre, 3. a foglalkozásra, 4. a születési helyre és születési időre, 5. a vallásra, 6. az összeírt egyén belső, külső és egyéb vagyoni jogainak (bányajog, víz- v. más erőjog), erdőbeli ingatlanainak a kiterjedésére nézve. Ezek után még egy további rovatnak kell lennie „Óslakosság bizonyítása” címmel. Ez csak az esetben kerül kitöltésre, ha az összeírt egyén nem az összeírás helyén született. Akkor az illetőnél oda kell jegyezni annak az ősenek a nevét és születési évét, aki abban a községben született.

Ezenkívül az összes függőleges rovatok bezárásaként megjegyzésekre és egyéb esetleges felvilágosító adatokra bő rovat hagyandó.

9. § Az összeírásba való felvétel a 2. paragrafus szerinti terület községében, házról-házra járó kérdéstevés után csak azokra foganatosítható, kik magukat magyar anyanyelvűeknek vallják. Viszont, akik ilyen bevallással jelentkeznek, azoktól az összeírás meg nem tagadható.

Kiskorúakra és gondnokoltakra nézve törvényes képviselőjük bevallása az irányadó.

A vallomást tevő nagykorúak az összeíró lapot aláírják, vagy kézjegyükkel ellátják. Minden későbbi bejegyzést is a jelentést tevő aláírásával vagy kézjegyével el kell látni.

lásnak menő Székelyföldet. Dolgozatomban éppen az anarchikus szétlazulás helyrehozatalának a módjait igyekeztem kitervelni, még pedig azzal a határozott iránnyal, hogy úgy a székelyföldi magyar társadalomnak, mint az egyházaknak és közvetve az egész magyar társadalomnak az érdekei közös és összehangzó kielégülést találjanak.

Maradtam a Méltóságos Elnök Úrnak magyar testvériséggel

örökké igaz tisztelője

Dr. Paál Árpád

Kolozsvár, 1931. november 14.

A dokumentum egy részét Egyed Ákos bevezetőjével közölte a *Korunk* 1990. 6. sz. 766-779.

A téma átfogó elemzését adja Mikó Imre: A székely közületi kulturális önkormányzat. *Magyar Kisebbség* 1934. 13., 15-16. sz. 365-378., 441-464.

10. § Akik nem a 2. paragrafus szerinti terület községeiben laknak, azonban ilyen községhez tartozásukat (községi illetőségüket) fenntartották, illetve új illetőséget sehol sem szereztek, azok illetőségi községükben a székely községi összeírásba való felvételre bármikor és bárhol jelentkezhettek.

Jelentkezésük írásban is történhetik, mely esetben aláírásukat a lakóhely szerinti községi jegyző vagy bíróság vagy községi elöljáróság kell, hogy hitelesítse. Az így hitelesített írásbeli jelentkezés az arról készülő összeírási lappal összefüzdendő, s az összefüzdést a községi hivatalos pecséttel is le kell zárni.

11 § Akik az illető háztartásban csak ideiglenes minőségben vannak (alkalmazottak, napszámosok, kosztosok), azokat is meg kell kérdezni, vajon a székely község területén van-e az illetőségük és magyar anyanyelvűeknek vallják-e magukat. Ha igen, úgy gondoskodni kell róla, hogy a megfelelő háztartásnál összeírásba vétessenek. Evégett más községbe is az adatok közlésével egy megfelelően aláíratott, külön összeíró lapon a szükséges értesítést el kell küldeni.

Ha viszont valamely háztartásban az odatartozók nincsenek otthon, hanem szolgálat, katonáskodás, iskoláztatás, munkakereset, utazás stb. miatt ideiglenesen távol vannak, azokról az otthonmaradottak tudomása szerint az adatokat összeírásba kell venni. Az ilyeneknél azonban az összeíró lap megjegyzés rovatába oda kell írni, hogy hol és miért van távol, s hogy az adatokat helyette ki szolgáltatta. Ugyanennek a megjegyzést is alá kell írnia, illetve kézjeggyével ellátnia.

A székely községi helység

12. § Az összeírást az illető községekben olyan csoportosítással kell végrehajtani, hogy több szomszédos háztartás szomszédságokba, ezek utcáris vagy utcai szervezetekbe álljanak, az utcaszervezetek is szükség esetén községrészi (városrészi) szervezeteket alakítsanak, s ilyen alsóbb felosztások magában foglalásával létesüljön az egész községre kiterjedő szervezet.

Az egész községre kiterjedő szervezetnek e törvény szerint „székely községi helység” a neve. A székely községi helység legfőbb kifejező szerve a „helységgyűlés”, mely áll a szomszédságok, illetve az utcáris, utcai és községrészi (városrészi) szervezetek megbízottainak az összegyűlekezéséből.

Az első összeíratkozás megtörténte után az összeíró bizottság a székely községi helységgyűlést azonnal összehívja, s ez az összeírt nagykorú egyének közül megválasztja a székely községi helység képviselőtestületét és vezetőségét. A megválasztás közfelkiáltással, vagy, meg nem egyezés esetén, titkos szavazással történik.

Az első helységgyűlésen az összeíró bizottság elnöke és jegyzője viszik az elnöki, illetve jegyzői teendőket. A további helységgyűléseknek a megválasztott vezetőség lesz a tisztikara.

13. § Az összeíró bizottság működése a székely közületi helység képviselőtestületének és vezetőségének a megválasztásával véget ér. Az általa teljesített összeírásokat az első vezetőség a megválasztás napján átveszi, s további kezeléséről jelen törvény szerint gondoskodik.

14. § A székely közületi helységgyűlés tíztagú képviselőtestületet választ, ha az illető községben az összeírtak száma 1000-nél kevesebb. Ha az összeírtak száma az 1000–5000 között van, akkor 20 tagú, s 5–10 000 számú összeírás esetén 30 tagú a képviselőtestület. Az összeírtaknak minden további tízezres nagyobbodása esetén a helységi képviselőtestület további tíz taggal nagyobb.

Az összeírtak tízezres nagyobbodása úgy értendő, hogy az első tízezen túl nem elég a tízezer és további tízezer közötti bármely szám, hanem ennek a további tízezernek is a felén túlmenő többsége kell, hogy meglegyen.

A képviselőtestület megbízatása öt évre szól, tagjai öt év múlva is újra megválaszthatók

15. § A székely közületi helység választja a helység vezetőségét is. A helységi vezetőség tagjai: az elnök, egy vagy több alelnök, egy nyilvántartó, egy vagy több titkár, egy gazda, egy ellenőr és három vagy több tagból álló ellenőrző választmány. Megbízatásuk öt évre szól, s a megbízatás lejártakor újraválaszthatók.

16. § A székely helység elnöke ennek a helységnek az első tisztviselője, a helységre tartozó ügyekben a szükséges elintézésnek kezdeményezője és irányítója. A helység költségvetésének a keretén belül utalványozási joga van, melyet az ellenőr ellenjegyzése mellett gyakorol. A helység alsóbb szervezeteinek szabályozásáról és összhangzó működéséről is ő gondoskodik. A szükséges kezelő és kisegítő alkalmazottakat a vezetőséggel egyetértően ő fogadja fel, és bocsátja el.

A székely közületi helységet a hatóságok előtt ő képviseli. Feladatköreiben az alelnökök osztoznak, s akadályoztatása esetén teljes joggal helyettesítik.

Az elnök és alelnök működésükért a helység képviselőtestületének és a helységgyűlésnek felelősek.

17. § A székely közületi helység nyilvántartója a helységbeli összeírások őrzője, a további összeírások és bejegyzések intézője, s az összeírásokból való hivatalos másolatok kiadója. A sz. k. helység hivatalos pecsétjét is ő őrzi, melyet a hivatalos másolatok kiadásánál, továbbá az elnök utasítására mindig alkalmaznia kell. Működéséért az elnöknek felelős.

A titkárok a nyilvántartó segédei, egyúttal a helységi, képviselőtestületi és vezetőségi gyűlések jegyzőkönyvének az elkészítői, s a határozatok végrehajtásának az intézői. Működésükért az elnöknek és a vezetőségnek felelősek.

18. § A székely közületi helység gazdája a helység ingatlan és ingó vagyonának az őrzője, valamint vagyont jelentő jogainak gondozója és közvetlen

kezelője. A tartozásokat elnöki aláírású és ellenőr által ellenjegyzett utalványokra fizeti ki, a követeléseket pedig vezetőségi, képviselőtestületi vagy a helységgyűlési határozatok alapján neki kell fölthajtania. Veszélyeztetés elkerülése végett ilyen határozat nélkül is, saját felelősségére, a követelések felhajtásáról vagy legalább biztosításáról gondoskodhatik.

Működéséért a helységi képviselőtestületnek és a helységgyűlésnek felelős.

19. § A székely közületi helység ellenőre nemcsak a vagyoni és pénztári kezelésnek, de a vezetőség egész működésének az ellenőrzője, ki a képviselőtestületnek havonként jelentést tesz az ügymenet fölötti észleleteiről. Ellenjegyzi az elnök utalványait. Pénztári és vagyonleltári vizsgálatokat teljesít, melynél az ellenőrző választmányának is részt kell vennie.

A helységi ellenőrző választmány az ellenőr elnöklése alatt a székely közület elsőfokú fegyelmi hatósága, mely esetenként háromtagú tanácsot alakít, s azzal határoz az ügyek fölött. Mind az ellenőr, mind az ellenőrző választmányi tagok a helységi képviselőtestületnek és a helységgyűlésnek felelősek. Fegyelmi ügyekben való eljárásukért pedig a székely közület felsőbbfokú fegyelmi hatóságainak.

20. § A székely közületi helység rendeltetése az, hogy saját helyi területén a benne összeírottak egyházi és iskolai szükségleteit szolgálja, és evégett megfelelő személyi és vagyoni együttműködésről gondoskodik. Az iskolai szükségletekbe minden népművelődési érdekű feladat beletartozik.

Ez a rendeltetés a székely közületi érdekeltségbe tartozó egyházak (96-ik paragrafus) helyi egyházközségeinek, s ezek iskolaszékeinek eddigi működési körét nem érinti, hanem ezeket kiegészíti, pótolja és támogatja. Ha azonban a jelzett egyházközségek egyike sem tart fenn helyben iskolát, vagy hiányzanak a helyben szükségesnek mutatkozó iskolafokozatok és iskolafajták, ezek létesítéséről és fenntartásáról a székely közületi központ előzetes beleegyezése mellett a székely közületi helység gondoskodik. Amennyiben ezeknek a helységi iskoláknak a létesítése és fenntartása a helység anyagi erőit túlhaladja, s az iskola fontossága és rendeltetése nemcsak helyi érdekű, hanem szakképzettségre nevelő vagy közép-fokú, illetve felsőbbfokú iskoláztatást nyújt, úgy a helység, a székely közület magasabb fokozatainál biztosítja a létesítéshez és fenntartáshoz szükséges támogatást.

21. § A székely közületi helység az iskolai évekről való elszámolás és a jövő iskolai évre való munkaterv készítése végett június vagy július hónapokban, s az iskolai év menetének ellenőrzése és évközi alapvető megállapodások végett decemberben vagy januárban helységgyűléseket tart. Legfontosabb vagyoni, közművelődési, népjóléti és szervezési kérdésekben, melyekben szükséges a székely közületi helység legrészletesebb megnyilatkozása, a helység vezetősége vagy képviselőtestülete megszavaztathatja a szomszédságokat.

Egyébként a legnagyobb fontosságú ügyekben a helységgyűlés az említett félévi határidőkön kívüli időpontokban is összehívható, illetve a képviselőtestület kétharmadnyi többségének vagy a szomszédságok egyszerű többségének kérésére össze is kell hívni.

22. § A megállapított munkatervek és egyéb helységgyűlési alapvető határozatok alapján a költségvetéseket és zárszámadásokat a helységi képviselőtestület állapítja meg, és fogadja el, s ezen az alapon minden fontosabb kérdésben ő határoz. A helység vezetősége a képviselőtestületet havonként egyszer, lehetőleg munkaszüneti napra összehívni köteles.

A napi folyóügyeket a helységi képviselőtestülettől kapott utasítások szellemében, illetve a képviselőtestületnek tartozó jelentés felelősségével a helységi vezetőség intézi, melynek evégett való tanácskozásairól és munkamegosztásáról az elnök gondoskodik.

Az otthonterületek

23. § A székely közületi helység az egyházi és iskolai ügyekben szükséges személyi és vagyoni együttműködést (20-ik paragrafus) az ő otthonterületén teljesíti. Minden székely közületi helységnek kell, hogy legyen ilyen „otthonterülete”. Az otthonterületre vonatkozóan a helység tagjainak közös vagyoni érdekeltsége van. Ez a közös vagyoni érdekeltség az egyéni tulajdonokat nem érinti, hanem éppen arra szolgál, hogy az egy helységben összeírottak gazdasági képességei fennmaradhassanak, s így közművelődési szükségleteiket saját gazdasági erejükből fedezhessék.

24. § A székely közületi helység otthonterületét alkotják:

a) A székely közület érdekeltségébe tartozó egyházaknak és iskoláknak (96-ik és 99-ik paragrafusok), s a velük kapcsolatos intézményeknek, továbbá azok alkalmazottainak a tulajdonában, illetve fizetés jellegű használatában álló ingatlanok, ha ezek a helységekre illetékes politikai község területén (belső és külső határában) fekszenek. Az ingatlanok minden felépítésükkel és felszerelésükkel, s minden velük összefüggő joggal együtt értendők.

b) A székely közület érdekeltségébe tartozó egyházak és iskolák, továbbá a székely közületi saját iskolák (104-ik paragrafus) részére a földreform rendelkezései értelmében kijáró ingatlanok, ha ezek a helységekre illetékes politikai község területén fekszenek.

c) A helységekre nézve illetékes község közbirtokosságának az ingatlan jairól és jogairól, ha ez a közbirtokosság a maga jövedelmeit vagy azok bizonyos részét az elmúlt harminc éven belül akként használta, hogy akár rendszeresen, akár esetenként a magyar anyanyelvű lakosság egyházi és iskolai (közművelődési) céljait támogatta, ugyanazon lakosság szegény vagy ínségbejutott egyéneit segítette.

d) A helységben összeírottaknak a helységre illetékes község területén fekvő ingatlan javai az azokon levő jogokkal, épületekkel és felszerelésekkel. Ideértendők a község területén levő azon ingatlanok is, minden növekedéssel és tartozékkal, melyek a székely község összességére, vagy a székely község helységére, vidékére vagy központjára, mint megannyi jogi személyiségnek a saját külön tulajdonai.

e) A helységre illetékes politikai község belső és külső határainak kiterjedés szerinti annyi hányadrésze, amennyi arányú a székely községi helységbe tartozók száma a község összes állandó lakosságához képest.

25. § Az előbbi szakasz e) pontjában jelzett hányadrésznek megfelelő területet egybefüggően a politikai községnek mind a belső, mind a külső területéről a meglévő telekkönyvi térkép alapján térképmásolatot kell készíteni. A térképmásolaton az eszmei határvonal szomszédságában levő telekkönyvi helyrajzszámokat világosan fel kell tüntetni. A térképmásolat a székely községi helység költségén készül.

26. § Az előbbi szakasz szerinti térképmásolat elkészítésének az eljárása az, hogy a székely községi helység a magára nézve illetékes politikai községgel az otthonterületi határvonal megjelölése végett tárgyalásokat indít. Ha megegyezésre nem juthatnak, a telekkönyvi hatóság végleges határozattal dönt közöttük. A döntésre nézve irányadó:

- a székely községi helység tagjainak a száma és az összes községlakók száma közötti arány;

- a székely községi helységtagok arányához képest megállapítása annak, hogy a községi belső és külső határ kiterjedéséből mennyi az otthonterületi hányadrész;

- végül ennek a hányadrésznek területi egybefüggéssel oda elhelyező kijelölése, ahol a székely községi helység tagjai a döntés idején is tényleges tulajdonjoggal területi többségben vannak.

27. § A megegyezés vagy döntés szerinti térképmásolat három példányban készül. A megegyező képviselői, illetve a döntő telekkönyvi hatóság mindegyik példányt aláírják, hivatali pecséttel ellátják, s egyik példányt a székely községi helység nyilvántartója, a másikat az illetékes politikai község, a harmadikat az illetékes telekkönyvi hatóság veszi át megőrzésre.

28. § Az otthonterületi határjelölés térképmásolata minden népszámlálási eredmény hivatalos közlése után egy hónap alatt kiigazítás alá vehető. Ha e hónap alatt a kiigazítást sem a székely községi helység, sem a politikai község nem kezdeményezte, a meglévő térképmásolat a további új népszámlálás eredményének a hivatalos közléséig továbbra is érvényben marad.

Vagyonvédelem az otthonterületen

29. § A 24-ik paragrafus szerinti otthonterület a székely közületi helység vagyoni közös védelme alatt áll. E védelem érdekében az otthonterületen bármely ingatlan vagyონrész elidegenítése esetén erre a vagyónrészre a székely közületi helységnek elővételi és visszavásárlási joga van, melyet az általános magánjogi szabályok szerinti elévülési időn belül kell gyakorolnia. Az elővétel és visszavásárlási jog kimerül azáltal is, ha a helységben összeírottak valamelyike veszi meg az otthonterület jelzett kiterjedéséhez tartozó ingatlant.

30. § A székely közületi helység a vagyoni közös védelmet azáltal is köteles gyakorolni, hogy az otthonterülethez tartozó vagyónrésznek a helységben összeírt tulajdonosnál való megmaradását közös segítségnyújtással tegye lehetővé. A közös segítségnyújtásért a megsegített egyén megegyezés szerint természetbeli, munkabeli vagy pénzbeli vizontszolgáltatással tartozik, melynek értékéből a megegyezés szerinti részt helységi közcélokra kell fordítani.

Mihelyt a 24-ik paragrafus e) pontja szerinti otthonterületről a határvonás térképmásolata elkészül, s a térképmásolat szerinti területen, az elővételi és visszavásárlási jog alkalmazásával elegendő ingatlan szerezhető, akkor az említett szakasz d) pontja szerinti területen a székely közületi helység elővételi és visszavásárlási joga megszűnik. Ugyanakkor a d) pont alá tartozó ingatlantulajdonosok iránti megsegítési kötelesség is úgy módosul, hogy a megsegítés az e) pont szerinti területre való kicseréléssel történik.

31. § A 24-ik paragrafus e) pontja szerinti otthonterületen a székely közületi helységhez tartozó családok vagyónából a létfenntartáshoz szükséges legkisebb birtokmennyiség végrehajtás alá nem vonható. Ez a legkisebb birtokmennyiség minden egyes családnál negyedholdnyi (400 ?-öl) házhely a rajta levő épületekkel, negyed holdnyi kert, egy holdnyi külső birtok és két holdnyi erdő. Csak a család összes egyenes ági leszármazóinak a kihaltával lehet erre a védett birtokmennyiségre végrehajtást vezetni.

32. § A helységben összeírottak ingó vagyónai és kereső foglalkozásai szintén a helység vagyoni közös védelme alá tartoznak. Ebben a vonatkozásban az ingó vagyón tulajdonosa, illetve a kereső foglalkozás művelője kellő megsegítést igényelhet, hogy ingó vagyónát megtarthassa, vagy igazságos áron értékesíthesse, illetve, hogy őt foglalkozása művelésében a helységtagok felkarolják, és kereset nélkül ne hagyják. Ilyen védelembhelyezés az egyes érdekeltek kérésére és a helység képviselőtestületével kötött szerződés útján történik, mely megállapítja a védelemnek az esetek szerinti módjait és méreteit, s az abból folyó kölcsönös kötelezettségeket.

33. § Az otthonterületbe tartozó közbirtokosságok gazdasági önkormányzatukat megtartják, de a székely közületi helységet az ő egyházi és is-

kolai célú kiadásaiban, s a közművelődési ügyekkel kapcsolatos népjóléti tevékenységében állandóan segíteni tartoznak.

Az otthonterületbe tartozó közbirtokosságok ügymenetének ellenőrzése és vagyonszerzésének gyakorlása az eddigi állami kezelésből átmegy a székely község vidéki és központi szervezeteinek a hatáskörébe. Ugyanezen közbirtokosságoknak megszűnik az a kötelezettsége is, hogy pénzügyvédelmeiket az állami erdőpénztárba szolgáltatassák, s e helyett a közbirtokosságok és a székely község központja közötti megegyezés szerint kell a pénzügyvédelmeket elhelyezni.

A közbirtokossági gyűléseken való hatósági elnöklés vagy ellenőrzés joga átmegy a székely község vidéki szervezeteinek a hatáskörébe, mely szervezetek ezt a jogot szakértő megbízott útján gyakorolják. A közbirtokosságokon belüli vitás kérdések eldöntésére elsőfokú hatóság maga a közbirtokosság gyűlése, másodfokú a székely község illetékes vidéki szervezete, s harmadfokú hatóság a székely község központi szervezete.

Az általános állami erdővédelmi szabályokból az otthonterületi közbirtokosságok erdőire nézve is érvényben maradnak azok a rendelkezések, melyek a magánerdőségekre vonatkoznak.

34. § A székely községi helység otthonterületén a föld alatti rétegre vonatkozó államtulajdon, valamint az otthonterület határán belül vagy a terület fölötti légkörben vagy a terület alatti földmélységben levő bármely természeti erő (vízi és levegőbeli energia, földgáz, stb.) az ingatlan felszín tulajdonosai összességének, mint népközösségnek az örök használati joga alá tartozik. Ezért a használati jogért a tényleges használatbavételkor az illető székely helység vagy a helységeknek a használatban érdekelt csoportja az államnak haszonbért fizet. A haszonbér összege a helyben vagy közeli határban levő hasonló használatoknak a tíz év átlagára, levonva abból kockázat címén tíz százalék. Az átlagarat a különböző helyekre nézve és tízéves visszamenéssel külön-külön kiszámítják, s az így kapott külön átlagoknak az egymással való közepesaránya lesz az örök haszonbér alapszáma.

A székely községi helység adózása

35. § A székely községi helység tagjai és az érdekeltségébe tartozó jogi személyek állami és községi adóztatás szempontjából az általános adóztatási szabályok alá tartoznak, vagyis az adók kivétele és behajtása rájuk nézve is az általános adóztatási szabályok szerint történik.

Azonban a helység otthonterületéhez tartozó és egyúttal a fent jelzett adózók tényleges tulajdonában álló ingatlanok után, az állami adóból a vállalási és közoktatásügyi minisztérium költségeire és a közművelődési ügyekkel kapcsolatos társadalompolitikai kiadásokra eső hányadrész a székely községi helység pénztárához visszatérül. Ugyanúgy ez ingatlanok községi

adóból is az egyházi és iskolai kiadásokra, s a közművelődéssel kapcsolatos társadalompolitikai költségekre szolgáló hányadrészt szintén a székely közületi helység pénztárához kell átszámolni.

Mind az állami, mind a községi adók jelzett hányadrészét a behajtó állami és községi közegek kell, hogy a székely közületi helységnek átszolgáltatásuk, levonván az átszolgáltatott összeg után az arra aránylagosan eső behajtási és kezelési költséget is. Az átszolgáltatásról és a költségek arányos részének a levonásáról elszámoló ellennyugtát adnak a székely közületi helység pénztárának, viszont ez a pénztár a kapott hányadrészeiről és költségelszámolásról elismervényt ad az átszolgáltatóknak.

36. § A székely közületi helységnek azok a tagjai, akik ingó vagyont vagy kereső foglalkozás után fizetnek állami és községi adót, szintén az említett adóügyi kezelés alá tartoznak, s az ő adójukból is a jelzett hányadrészt a székely közületi helység pénztárához át kell számolni.

37. § Az állami adók közművelődési vonatkozású hányadrészeinek a megállapítására irányadó az, hogy az állami költségvetés kiadásaiból először az általános állampolitikai (miniszterelnökségi, belügyi, külügyi és igazságügyi), másodsorban a hadügyi, harmadsorban a gazdaságpolitikai (pénzügyi, földművelésügyi, ipari, kereskedelmi és közlekedésügyi) kiadásokon kívül a közművelődési és ezzel kapcsolatos társadalompolitikai (vallásügyi, iskolaügyi, népjóléti) kiadások az összes állami költségek egynegyedét kell, hogy alkossák. Ehhez képest a székely közületi önkormányzatnak is a hatásköre alá tartozó területek és egyének adójából egynegyed hányadrészt kell kapnia.

38. § A községi adókból az adóztatási cél szerint különböző a részesedés. Amennyiben a községi adó az általános igazgatási és községfenntartási kiadásokra szükséges, úgy abban a székely közületi helység tagjainak is teljes mértékben részt kell venniük. Amennyiben azonban a községi adó a székely közületi helység hatáskörén kívül álló egyének egyházi, iskolai és ezzel kapcsolatos társadalompolitikai költségeire szükséges, úgy erre a székely közületi helység tagjai nem kötelezhetők. Az összes községi adókból tehát e megkülönböztetés szerint a székely közületi helység tagjainál le kell vonni az egyházi, iskolai és társadalompolitikai jellegű adókat, s az ezeknek megfelelő hányadot kell átadni a székely közületi helység pénztára részére.

39. § Az állami és községi adóknak az előbbi szakaszok szerint visszajáró hányadrésze fejében a székely közületi helység a maga otthonterületének, s a hozzátartozó egyéneknek minden egyházi, iskolai és népjóléti szükségletét tartozik ellátni, s az államhoz vagy községhez segélyezésért nem fordulhat. Ha a maga anyagi erejéből az összes említett szükségletek ellátását nem bírná, úgy segélyezésért a székely közület vidéki vagy központi szervezetéhez kell fordulnia.

Az adóhányadrészek átszámolásának az előírása és biztosítása végett a székely közületi helység gazdája a helységre illetékes adókiadó hatóságok-

nál a helységbe tartozó egyének és jogi személyek hiteles névsorával az adókiadás idejében jelentkezik, s a névsorban levők mindenikének az adókiadás lajstromába följegyezteti, hogy azok adójának a jelen törvény szerinti hányadrésze a székely községek helység pénztárát illeti. Az ilyen feljegyzéssel ellátott adókiadás tétellel szemben az illetők adó-befizetési lajstromában is minden egyes befizetési tételből a hányadrész levonását fel kell jegyezni, ha a befizetések részletekben történtek is. Az így levonásba jegyzett összeget pedig minden alkalommal át kell utalni a székely községek helység pénztárába.

Ha az adók behajtása minden kiadás nélkül az előbbi évi alapon történik, az előbbi évi följegyzést a visszajáró hányadrészre nézve ennél a behajtásnál is kell érvényesíteni. Ha a székely községek helység gazdája az adóhányadrész feljegyeztetését elmulasztotta volna az egyes adófizetők is igazolhatják a helységhez való tartozásukat, s ez esetben is az adókiadó és adóbehajtó hatóságok a szükséges feljegyzést, illetve levonást és átszámolást kötelesek megtenni.

41. § A székely községek helységhez tartozók tényleges adófizetéséről a székely községek helység gazdája negyedévenként az illetékes adóbehajtó hatóságoktól értesítést kérhet, és a hatóság az értesítést megadni köteles.

A székely községek vidék

42. § A székely községek helység első gyűlése a helységek vezetőség a képviselőtestület megválasztása után kisebb helységekben két, nagyobb helységekben négy megbízottat választ azzal a küldetéssel, hogy a helységek a községek közép fokú szervezetében képviselje. Nagyobb helységek e szakasz értelmében azok, melyekben 2000-nél több az összeírottak száma. A megbízottak időtartama öt esztendő, s a megbízottak újra választhatók. A megbízottak a helység tagjai kell, hogy legyenek, ha esetleg nem is laknak állandóan a helység területén.

A székely községek közép fokú szervezete: a „székely községek vidék”. Ennek határozó és végrehajtó alakulatai: a székely községek vidék képviselőtestülete, s a székely községek vidék vezetősége.

43. § A székely községek vidék rendeltetése, hogy az egész vidékre vagy a vidék több helységére közösen vonatkozó egyházi és iskolai kérdéseket, s az ezekkel összefüggő népművelési és népjóléti ügyeket az önkormányzat közép fokú hatóságaként intézze. Különösen hatáskörébe tartozik a vidék területén levő középiskolák fenntartása, a székely községek részéről való rendszeres tanfelügyeletnek az alsó fokú iskolákban való gyakorlása, a gazdasági pályákra való célszerű elosztódás intézése, inasotthonok és nevelőintézetek létesítése, illetve a helységek és a székely községekben érdekelt egyházak ily irányú tevékenységének a támogatása.

Különös hatásköre még az otthonterületbe tartozó közbirtokosságok közvetlen felügyelete s vagyonkezelésük ellenőrzése. A közbirtokosságok közművelődési és népjóléti célú hozzájárulásaira nézve is a vidékeknek kell megegyezéseket létrehoznia, mihez azonban a székely közületi központ vezetőségének a kívánalmát is előzetesen megkérdezik.

Az egyházak meglévő önkormányzatát s hitéleti ügykörét a székely közületi vidékek nem érinthetik, hanem csak annak támogatására lehetnek. Viszont: amely vidékek területén a székely közületi érdekeltségű egyházak valamely középfokú oktató és nevelő intézményt fenntartani nem akarnak, de a vidék annak fenntartását szükségesnek látja, az intézmény létesítését vagy átvételét kezdeményezheti.

44. § A székely közületi vidékgyűlés az egy vidékbe tartozó helységgyűlések megbízottainak az összegyülekezése.

A székely közületi vidékgyűlés a hozzátartozó helységekbe összeírtak száma szerint választhatja meg a maga kebeléből a vidék képviselőtestületét. Ha az összeírtak száma tízezer tagon alul van, akkor a választott képviselőtestület tíz tagból áll, ha az összeírtak száma 10–20 000 közötti, akkor tizenhat tagú, s ha 20 000-en felüli az összeírtak száma, akkor húsztagú a vidékgyűlésből választott képviselőtestület. A megválasztottak megbízása öt évre szóló, s az öt év lejártával újra megválaszthatók.

Ugyancsak a székely közületi vidékgyűlés választja meg a vidéki vezetőséget, megegyezés híján titkos szavazással. Vezetőségi tisztviselőül a vidékgyűlés kebelén kívül álló egyén is megválasztható. Ezek megbízatása is öt évig tartó, s újra megválaszthatók.

45. § A székely közületi vidékgyűlés a területén levő székely közületi érdekeltségű egyházak és iskolák vezetői közül fele annyi tagból álló ellenőrző bizottságot választ, mint amennyi a vidékgyűlés összes tagjaiból választott képviselőtestület. Az ellenőrző bizottság megbízatása is ötéves, és öt év után tagjai újraválaszthatók. A bizottság tagjai is a vidéki képviselőtestület rendes tagjai lesznek, tanácskozó és szavazójoguk van e testületben, amellyel ellenőrző bizottságként mint külön testület is szerepelnek.

46. § A székely közületi vidék vezetőségének a tagjai az elnök, egy vagy több alelnök, egyházi előadó, ennek egy vagy több helyettese, iskolaügyi előadó, s ennek egy vagy több helyettese, gazdasági intéző, nyilvántartó, egy vagy több titkár és egy ellenőr. Ezek a vidékgyűlésnek és a vidék képviselőtestületének is hivatalból tagjai.

47. § A székely közületi vidék elnöke a vidéki szervezet első tisztviselője. Vezeti a vidékgyűlést, a vidéki képviselőtestület és a vidéki vezetőség üléseit. A vidékre tartozó ügyekben a szükséges elintézkések kezdeményezője, s az ügyek elintézésére szükséges tevékenységek és a munkák elosztója és irányítója. A vidék költségvetésének a keretén belül utalványozási joga van, melyet az ellenőr ellenjegyzése mellett gyakorol. A vidékbe tartozó helysége-

gek ügymenetének a szabályszerűségére felügyel, azoknak együttes és összhangzó működéséről gondoskodik, közös ügyekben tevékenységüket irányítja és vezeti. A vidéki szervezet igazgatásában szükséges kezelő és kiegészítő alkalmazottakat a vezetőséggel együtt ő fogadja fel és bocsátja el.

A székely községi vidéket a hatóságok előtt ő képviseli.

Feladatkörében az alelnökök osztoznak, s akadályoztatása esetén teljes joggal helyettesítik. Az elnök és alelnökök működésükért a székely községi vidék képviselőtestületének és a vidékgyűlésnek felelősek.

48. § Az egyházi és iskolaügyi előadók, s ezek helyettesei a székely községhez tartozó egyházak és iskolák azon vidéken való érdekeinek a számotartói, képviselői, s ez ügykörökben elhatározások javasloi. Egyházi és iskolai ügyekben szakembereknek kell lenniük, s az iskolai előadónak vagy helyetteseinek a gazdasági szakképzéshez, ebben való továbbneveléshez, a műhelyalapítás és gazdaságkezdés tekintetében való célszerű kiegészítő módok javasolásához és tapasztalt ellenőrzéséhez is kell értenie.

Az egyházi és iskolai előadók különben azok is, akik a székely község szoros közművelődési jellegű központi és vidéki határozatait végrehajtják, illetve a végrehajtás célszerűségére útbaigazításokat adnak és állandóan felügyelnek.

Az előadók és helyettesei a székely községi vidék vezetőségének és képviselőtestületének felelősek.

49. § A vidéki gazdaságintéző a székely községi vidékbe tartozó összes helységek otthonterületeinek a gazdasági tanácsadója, s egyúttal a vidék pénztárának és külön gazdaságának a felelős kezelője. Gazdasági szakembernek kell lennie.

Gondoskodnia kell a vidéki vezetőséggel egyetértően a vidéki gazdasági szakhivatal megszervezéséről, mely különösen a közbirtokossági ügyekben, továbbá a vagyoni közös védelmek célravezető irányítása tekintetében kell hogy felelős tanácsadója legyen a vidék minden testületének. Az otthonterületek mezőgazdasági, erdészeti, bányaművelési, ipari, kereskedelmi, pénzügyi és jogvédelmi különleges érdekeihez képest ez a vidéki gazdasági szakhivatal a vezetőség jóváhagyásával esetenként vagy állandóan megfelelő szakértőket alkalmaz.

A vidéki gazdasági intéző ennek a szakhivatalnak is a főnöke. Mint ilyen, a község gazdasági vonatkozású kérdéseinek a vidék mindenik testületében ő az előadója.

A vidéki gazdaságintéző a székely községi vidék vezetőségének és képviselőtestületének felelős, a vidéki pénztár és külön vagyon közvetlen kezelése felől pedig a vidékgyűlésnek is.

50. § A székely községi vidék nyilvántartója a helységi összeírások másodpéldányának az őrzője, az összeírások évenkénti kiigazításának és helyes vitelének a felügyelője. A vidékre nézve összesítő adatokat kell szolgál-

tatnia, s egyéb statisztikai munkálatok tervezését, végrehajtását, illetve irányítását kell végeznie. Nyilvántartja a helységek szervezetét és helységek vezetőségének és képviselőtestületének a névsorát, és előterjesztést tesz az általános tisztújítások megindítására.

Ezenkívül a vidék helységeiben szükséges népjóléti feladatoknak ő az áttekintője, az iskolán kívüli népművelésnek, a mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi s egyéb szakérdekű tanulmányutaknak ő az intézője. Ez utóbbi ügykörben a vidék képviselőtestületének is felelős, egyéb ügyekben a vidéki elnöknek és a vidéki vezetőségnek.

51. § A székely közületi vidék ellenőre nemcsak a vagyoni és pénztári kezelést ellenőrzi, de a vezetőség egész működését. Az ügymenet fölötti észleleteiről jelentést tesz a vidékgyűlés által választott ellenőrző bizottságnak, mely a szükséghez képest további jelentést tesz, vagy javaslatokat terjeszt elő a vidék vezetőségének vagy képviselőtestületének, vagy éppen magának a vidékgyűlésnek. Az ellenőrző bizottságnak, mint külön testületnek, az ellenőr a vezetője.

A székely közületi vidék ellenőre ellenjegyzi az elnök utalványait, pénztári és vagyonleltári vizsgálatokat teljesít, melynél az ellenőrző bizottság két-két tagjának is részt kell vennie.

A vidéki ellenőrző bizottság, mint külön testület, az ellenőr elnöklése alatt a székely közület másodfokú fegyelmi hatósága, mely esetenként ötagú tanácsokat alakít, s azokkal határoz az ügyek felett. A vidéki ellenőr és a vidéki ellenőrző bizottsági tagok a vidék képviselőtestületének és a vidékgyűlésnek felelősek. Fegyelmi ügyekben való eljárásukért pedig a székely közület központi fegyelmi hatóságának.

A székely közületi vidék első megalakulása és további ügymenete

52. § Első alkalommal a következő községek lesznek székely közületi vidékek székhelyei. Csikmegyében: Csikszentmárton, Csikszereda és Gyergyószentmiklós. Háromszék megyében: Barót, Kézdivásárhely, Kovászna és Sepsiszentgyörgy. Maros-Torda megyében: Marosvásárhely, Nyárádszereda és Szászrégen. Torda megyében a volt Aranyosszéken: Felvinc. Udvarhely megyében: Oklánd, Parajd, Székelykeresztúr és Székelyudvarhely.

53. § Az előbbi szakaszban megjelölt vidéki székhelyekhez az egyes helységek a meglévő megyei, illetve járási beosztás szerint csoportosulnak. Szomszédos, de fel nem sorolt megyéknek a felsorolt megyékkel közvetlen határösszefüggésű községeiből vagy községcsoportjaiból a helységek a hozzájuk forgalmilag közelebb álló vidéki székhelyre küldik megbízottaikat. A felsorolt megyékben is a meglévő megyei, illetve járási határok mentén levő községeknek a székely közületi helységei szintén maguk elhatározása szerint dönthetik el, hogy a maguk megyéje, illetve járása szerinti vidéki

székhelyet választják-e, vagy a felsoroltak közül a hozzájuk forgalmilag közelebb álló szomszédos megyebelit, illetve járásbelit.

54. § A helységek elhatározásának a teljes figyelembevételével a kijelölt vidéki székhelyek közötti elosztást véglegesen a székely község szervezési szabálya (75-ik paragrafus) fogja megállapítani. Jelen törvény a szervezési szabályzat hatáskörébe utalja azt a jogot is, hogy a helységek kívánalma szerint új vidéki székhelyeket állapítson meg, vagy a jelen törvényben ideiglenesen kijelölt vidéki székhelyek helyett más községeket minősítsen vidéki székhelyekül.

A székely község szervezési szabályzatának a vidéki székhelyekre vonatkozó megállapításai véglegesek lesznek. Azon csak a székely község összes helységeiben végbevitt szomszédosági népszavazással lehet változtatni.

55. § Az első alkalommal a vidékgyűléseket az 52-ik paragrafusban megjelölt székhelyek összeíró bizottságai hívják össze. Az összehívásban az első vidékgyűlés időpontját úgy kell kitűzni, hogy a helységi összeírásokra és megalakulásokra kellő idő legyen hagyva, de legkésőbb az összeírások megkezdése utáni hatvanadik napra az első vidékgyűlés mégis összegyűlhessen. A vidékgyűlések határnapjait lehetőleg munkaszüneti vagy olyan napokra kell megállapítani, amikor az illető vidék közönsége a székhelyet amúgy is tömegesebben szokta felkeresni.

A vidékgyűlésre szóló első összehívást a kijelölt székhely összeíró bizottsága elküldi mindazon községeknek és egyházközségeknek, melyek az ő meglévő járási körében székely községi helységalakítás szempontjából számba jöhetnek. A meglévő járási körön kívül is az ilyen helységalakításra képes községek és egyházközségek közül azoknak el kell küldeni a meghívót, melyek az illető székhely megszokott forgalmi körébe tartoznak, és csatlakozás szempontjából szóba jöhető szomszédoságban vannak.

A községek és egyházközségek ezt a meghívót a maguk területén működő összeíró bizottságokkal közölni tartoznak, míg az összeíró bizottságok az alakuló székely községi helység első gyűlésén kell, hogy az érkezett meghívásokat tudtul adják. Ha több meghívó érkezett, a helységgyűlés azok közül az 53-ik paragrafus értelmében választ, mégpedig ugyanakkor, mikor megbízottait a vidékgyűlésre kiküldi.

56. § A helység vezetősége a vidékgyűlési meghívók mindegyikére még az első helységgyűlés elhatározása napján közli a megfelelő választ, s egyúttal a helység vidékgyűlési megbízottainak a nevét, foglalkozását és lakhelye pontos címét is tudtul adja. Tudtul adja továbbá a helységhez tartozó egyházak és iskolák vezetőinek a nevét és pontos címét is.

Ha egy helységnek több meghívóra kell válaszolnia, a megbízottakat, illetve egyházi és iskolai vezetőket csak a vidéki székhelyül választott helyre kell bejelentenie. E bejelentések alapján történik a vidékgyűlési megbízottak igazolása, s egyúttal a helységek vidéki csoportosulásának végleges megállapítása.

57. § A vidéki székhelyek összeíró bizottsága a meghívókra válaszoló bejelentéseket mindenünnen ki kell, hogy sürgesse, s ha az összeírás napja előtti ötödik napon valahonnan még ezek a bejelentések meg nem érkeztek, onnan személyes utánjárással kell a szükséges adatokat összehoznia. A személyes utánjárás költsége a mulasztó helységet terheli.

Az első vidékgyűlés elhelyezését, megnyitását, vezetését és ezzel kapcsolatos ügykezelését mindaddig a kijelölt székhelyen megalakuló székely közületi helység vezetősége intézi, míg a vidékgyűlés a maga képviseleti szerveit meg nem választotta.

58. § További vidékgyűléseket évenként az iskolai évekről való elszámolás és a jövő iskolai évre való tervkészítés végett június vagy július hónapban, s az iskolai év menetének ellenőrzése és évközi alapvető megállapítások végett decemberben vagy januárban kell tartani. Ezeket a vidékgyűléseket a vidéki vezetőség hívja össze, mégpedig arra való figyelemmel, hogy a hasonló jellegű féléves helységgyűlések után következzenek, s így a helységgyűlések tárgyalásai anyagával is foglalkozni tudjanak.

Egyébként a vidék helységeit közösen érdeklő legnagyobb fontosságú ügyekben a vidékgyűlés máskor is összehívható, illetve a helységek többségének a kívánatára össze is kell hívni.

59. § A megállapított munkatervek és egyéb vidékgyűlési alapvető határozatok alapján a költségvetéseket és zárszámadásokat a vidéki képviselőtestület fogadja el, s ezen az alapon a vidékre kiterjedő minden fontosabb kérdésben ő határoz. A vezetőség a képviselőtestületet legalább havonként egyszer összehívni köteles.

A napi folyóügyeket a vidéki képviselőtestülettől kapott utasítások szellemében, illetve a képviselőtestületnek tartozó jelentés felelősségével a vidéki vezetőség intézi, melynek evégett való tanácskozásairól és munkamegosztásairól a vidék elnöke gondoskodik.

A székely közületi központ megalakulása és szervezete

60. § Minden vidékgyűlés, mikor az első összegyülekezésén megválasztja a maga képviselőtestületét, ellenőrző bizottságát és vezetését, ugyanakkor a székely közület központi szervezetében való képviseletéről is gondoskodik. A tízezernél kevesebb összeírt tagot számláló vidékek két központi képviselőt választanak, a tíz-húszezer tagszámúak négyet, a húszezernél nagyobb tagszámúak hatot. Központi képviselőül megválaszthatók olyanok is, akik a vidékgyűlésnek nem tagjai; mindazonáltal a vidékhez tartozó valamely községben legyen az illetőségük, ha mindjárt nem is laknak ott állandóan.

A vidékgyűlések által választott képviselőkön kívül még a vidékgyűlés alkalmával vagy attól számított tíz napi határidőn belül az illető vidék ellenőr-

ző bizottsága is külön feleannyi központi képviselőt választ a központi szervezetbe, mint amennyit a vidékgyűlés küldhet. Ezek az ellenőrzőbizottság választottjai a bizottságon kívülállók is lehetnek, viszont azonban a vidékhez tartozó egyházak és iskolák szakemberei közül kell őket kiválasztani.

Úgy a vidékgyűlés részéről, mint a vidéki ellenőrző bizottság által választott központi képviselők egyébként egyenjogú tagjai a székely község központi szervezetének. Megbízásuk öt évre szól, s újrválaszthatók.

61. § A székely község összefoglaló központi szervezete a „székely község nagytanácsa” (marele consiliu al comunității săcuesti). Ez a nagytanács áll a vidékgyűlések és a vidéki ellenőrző bizottságok által választott központi képviselők összegyűlékezéséből.

A nagytanács székhelye öt évenként egy másik vidéki székhely, melyet a nagytanács határoz meg, mégpedig úgy, hogy amennyiben e sorrendre nézve egyhangúan megegyezni nem tudnának, akkor a községi székhelyként még nem szerepelt helyek között sorshúzással kell dönteni.

62. § A községnek első alkalommal Székelyudvarhely lesz a székhelye. E törvénybeli intézkedés folytán a székely községi nagytanács első alakuló gyűlését a Székelyudvarhelyen megalakuló székely vidéki vezetőség hívja össze.

A nagytanács első alakuló gyűlésének az elhelyezését, megnyitását, vezetését és ezzel kapcsolatos ügykezelését mindaddig ez a vidéki vezetőség intézi, míg a tanács a község központi testületeit és szerveit meg nem választotta.

63. § A székely községi nagytanács első összehívását a székelyudvarhelyi vidéki vezetőség akként teljesíti, hogy a jelen törvényben megjelölt mindegyik vidéki székhelyre, az illető vidéki vezetőség címére megkeresést intéz, melyben az első alakuló gyűlés idejét és helyét közli. Az időpontot akként kell kitűznie, hogy a vidéki szervezetek megalakulásától számítva legkésőbb harminc nap alatt a központi szervezet is megalakulhasson.

A székelyudvarhelyi vidéki vezetőség összehívására mindenik vidéki vezetőségnek közölnie kell, hogy az illető vidékgyűlés és vidéki ellenőrző bizottság kiket választott meg központi képviselőül. Közli e képviselők foglalkozását, lakhelyét és pontos címét is. E névsor közlését az összehívó vidéki vezetőségnek személyes utánjárással is ki kell sürgetnie, s a személyes utánjárás költsége a késedelmes vidéki vezetőséget fogja terhelni.

Az így beszerzett névsorok alapján történik a székely községi nagytanács választott tagjainak az igazolása.

64. § A székely községi nagytanács összehívásának a teljességéhez tartozik, hogy az összehívó vidéki vezetőség a székely községben érdekelt mindenik egyház Erdélyben levő legmagasabb képviselői szervéhez értesítést küld, melyben közli az összehívás helyét és idejét. Egyúttal megkeresi az illető egyházi hatóságot, hogy a község központi képviselőtestületébe

mind az egyházi, mind az iskolai ügyek különleges képviselőjére egy-egy tagot küldjön ki. A megkeresett egyházi hatóság további elhatározásától függ, hogy ezt a megkeresést teljesíti-e, azonban az összehívási határidő lejárta előtt neki is válaszolnia kell, s amennyiben különleges képviselőket küld ki, úgy azoknak a nevét, foglalkozását, lakóhelyét és pontos címét is közli.

65. § A székely közület központi szervezetének a nagytanácson kívül még a következő határozó és végrehajtó alakulatai vannak: a központi képviselőtestület és a központi vezetőség.

A központi képviselőtestület harminc tagból áll, kiket a közületi nagytanács saját kebeléből választ. Rendes tagjai még a képviselőtestületnek a vezetőségbe választottak. Ezenkívül helyet foglal benne a székely közületben érdekelt egyházak egy-egy egyházi és iskolaügyi képviselője, akit az előbbi 64-ik paragrafus értelmében az illető egyház erdélyi legmagasabb hatósága bíz meg ezzel a képviselővel. A képviselőtestületi tagság öt évre szól, annak lejártával a tagok újra megválaszthatók, illetve megbízhatók.

A központi vezetőséget alkotják: a közületi elnök, egy vagy két közületi alelnök, az egyházi, iskolai és gazdasági ügyek központi előadói, a központi gazdaságintéző, a központi nyilvántartó, a központi ellenőr; a központi ellenőrző választmányt, s a központi egyeztető bizottságot kell okvetlenül a nagytanács tagjaiból választani. Egyébként a vezetőség tagjai a nagytanácsnak s a központi képviselőtestületnek is hivatalból tagjai. A vezetőségi tagok megbízatása is öt évre szól, és újraválaszthatók.

A székely közület központi vezetősége

66. § A közületi elnök a központi alakulatok közül a nagytanács, a képviselőtestület, s a vezetőségi gyűléseknek az elnöke. Mind az egész közületnek, mind a közület központi szervezetének első tisztviselője, a közületi ügyek kezdeményezője, az elintézésükre szükséges tevékenységek és munkák elosztója és irányítója. A közületi központ költségvetésének keretén belül utalványozási joga van, melyet a szakelőadó és az ellenőr ellenőrzése mellett gyakorol.

A közületbe tartozó vidékek ügymenetének a szabályszerűségére felügyel, azoknak együttes és összhangzó működéséről gondoskodik, közös ügyeikben tevékenységüket irányítja és vezeti.

A közület központi igazgatásában szükséges kezelő és kisegítő alkalmazottakat a vezetőséggel egyetértően ő fogadja fel, és ő bocsátja el. A székely közületi iskolák oktatói karának a tagjai szintén az ő kinevezése alá tartoznak.

A székely közületet a hatóság előtt ő képviseli.

Feladatkörében a közületi alelnökök osztoznak, s akadályoztatása esetén teljes joggal helyettesítik. A közületi elnök és a közületi alelnökök mű-

ködésükért a székely községek nagytanácsnak és a központi képviselőtestületnek felelősek.

67. § Az egyházi, iskolai és gazdasági ügyek központi szakelőadói az egész községet érdeklő egyházi, iskolai és gazdasági kérdések számotartói, kik e kérdések elintézésére nézve a község minden központi szerve előtt javaslatra hivatottak, s egyúttal az elhatározások megfelelő végrehajtásának az intézői, illetve állandó felügyelői. Szakembereknek kell lenniük.

Az iskolai és gazdasági ügyek központi szakelőadói között a gazdasági magasabb szakképzés irányítására képes szakértőknek is kell lenniük.

A központi szakelőadók mellett megfelelő szakképzettségű titkárok segídeknek, kik a székely község tisztviselői közé tartoznak, de a vezetőségnek nem tagjai. A központi képviselőtestület választja őket. Szolgálati viszonyaik egyéb részleteit a szervezési szabályrendelet szabályozza.

A központi szakelőadók a székely község központi vezetőségének és központi képviselőtestületének felelősek.

68. § A központi gazdaságintéző a község érdekeltségéhez tartozó összes otthonterületeknek, valamint a helységi és vidéki külön vagyonok kezelésének a másodfokú gazdasági tanácsadója, s egyúttal a községek központi pénztárának és külön gazdaságának a felelős vezetője. Gazdasági szakembernek kell lennie.

A község gazdasági tanácsadásainak az ellátására, valamint az összes község gazdasági ügyeinek szakszerű intézésére a község központi vezetőségével egyetértően megszervezi a központi gazdasági szakhivatalt, melynek összeállítása és rendeltetése magasabb fokban ugyanaz, mint a vidéki gazdasági szakhivataloké. A központi gazdaságintéző ennek a szakhivatalnak is a főnöke.

A 67-ik paragrafusban említett gazdasági központi szakelőadók ennek a szakhivatalnak osztályfőnökként tagjai, működésük és szakvéleményük tekintetében önállóak, de előzetesen a központi gazdaságintézővel mind előadói javaslataikat, mind intézkedési tervezeteiket meg kell beszélniük. Ha a központi gazdaságintézőnek különvéleménye van, a szakelőadónak a központi testület előtt ezt a különvéleményt is kell ismertetniük. A községek központi pénztára és külön gazdasági tekintetében a gazdasági szakelőadói ügykörét maga a központi gazdasági intéző teljesíti.

A központi gazdasági intéző a székely község központi vezetőségének és képviselőtestületének felelős. A központi pénztár és külön vagyon tekintetében pedig a községek nagytanácsnak is.

69. § A központi nyilvántartó az összeírások vidéki összesítő adatainak az összegyűjtője és őrzője, s egyúttal annak is a felügyelője, hogy a vidékek az összeírások évenkénti kiigazítását a helységekben kellően elvégeztessék. A központi nyilvántartó az egész községre vonatkozó statisztikai munkálatok tervezője, vezetője és irányítója. A vidéki és helységi szervezetek név-

sorát nyilvántartja, s az általános tisztújítás munkálatait az egész közületre vonatkozóan előadóként ő terjeszti elő.

Ezenkívül az egész közületet érdeklő népjóléti és népművelési ügyekben is ő az előadó és ügyintéző. A vidékek segélyakcióinak a közület részéről való pótlása, illetve általánossá tétele, a szakérdekű tanulmányutaknak egész közület részéről való támogatása tekintetében is ő tesz javaslatokat. Népjóléti és népművelődési feladatkörében a központi vezetőségnek és a központi képviselőtestületnek felelős, egyebekben az elnöknek.

A központi nyilvántartót működésében titkárok segítik, kik egyúttal a központi testületnek jegyzői teendőit is teljesítik. Tisztviselők, de a központi vezetőségnek nem tagjai. Alkalmaztatásuk és szolgálati helyzetük tekintetében a 67-ik paragrafusban említett titkárokkal egyenlők.

70. § A központi ellenőr mind a vagyoni és pénztári kezelést, mind a központi vezetőség egész működését ellenőrzi. Az ügymenet fölötti észleleteiről jelentést tesz a központi ellenőrző választmánynak, mely a szükségeshez képest további jelentést tesz, vagy javaslatokat terjeszt elő a közület központi vezetőségének vagy képviselőtestületének, vagy éppen a közület nagytanácsának.

A központi ellenőr a szakelőadók mellett ellenjegyzi a közületi elnök utalványait. Pénztári és vagyonteltári vizsgálatokat teljesít, melynél az ellenőrző bizottság három tagjának is részt kell vennie.

A központi ellenőrző választmány mint külön testület a központi ellenőr elnöklése alatt a székely közület harmadfokú fegyelmi hatósága.

A központi ellenőr és az ellenőrző választmány tagjai a központi képviselőtestületnek, és a központi nagytanácsnak felelősek.

71. § A központi egyeztető bizottság öttagú testület, melyet a közületi nagytanács a maga kebeléből választ. A vidékek és a más-más vidékhez tartozó helységek hatásköri összeütközéseit kell kiegyenlítenie. Hasonló kiegyenlítő szerepet kell teljesítenie, ha a székely közületben érdekelt egyházak lelkészjavalmazási vagy iskola-fenntartási kérdéseiben támadnak ellentétes álláspontok. Ez utóbbi esetben az illető egyházak egy-egy szakértője is szavazási joggal részt vesz az egyeztető bizottság elhatározásában.

A központi egyeztető bizottság tagjai a feladatkörükhöz szükséges előképzettséggel és életbeli gyakorlattal kell, hogy rendelkezzenek.

72. § A helységek és a vidékek saját körükben az egyeztetést az elnökből és két alelnökből álló helyi, illetve vidéki egyeztető bizottsággal intézik. Ha nincs két alelnök, úgy az elnök és az alelnök a maga képviselőtestületéből hív meg egy tagot az egyeztető bizottságban való részvételre. Ezek a helyi és vidéki egyeztető bizottságok a közületben összeírt egyes tagok közötti vitákat egyenlítik ki, ha ezek a viták az egyházi és iskolai ügyekben szükséges személyi és vagyoni együttműködést veszélyeztetik.

A helyi egyeztető bizottságok minden határozata az illető vidéki egyeztető bizottsághoz vihető, melynek határozata végleges lesz, ha a helyi bizottságéval egyezik. Nemegyezés esetén az ügy tovább vihető a központi egyeztető bizottsághoz. A vidéki egyeztető bizottság elsőfokú határozata is hasonlóan a központi egyeztető bizottsághoz vihető.

A központi egyeztető bizottság határozata minden esetben végleges hatályú. Ha azonban a székely községben érdekelt egyházakkal való ellentétes álláspont került egyeztetésre, s az illető egyház szakértője az elhatározásba nem nyugszik bele, azt kívánata szerint vagy a központi képviselőtestülethez vagy a községi nagytanácshoz kell előterjeszteni. Ez esetben a központi képviselőtestület, illetve a községi nagytanács elhatározása lesz végleges hatályú.

A székely községi szervezet szabályzata és központi ügymenete

73. § A székely község központjának rendeltetése, hogy az egész községre vonatkozó egyházi és iskolai kérdéseket, s az ezekkel összefüggő népjóléti és népművelési ügyeket az önkormányzat legmagasabb fokú hatóságaként intézze. Különösen hatáskörébe tartozik a főiskolák dolga, a gazdasági foglalkozásokat képző szakiskolák létesítése és fenntartása, az iskolaügyi, népjóléti és népművelési irányelveknek a megállapítása, a tanítási rendszerek és módszerek elhatározása, a bármely fokozatba tartozó összes iskolák számának és elhelyezésének az eldöntése, s az oktatói kar alkalmazása.

Az egyházak meglévő önkormányzatát ez a működési kör nem érintheti, hanem csak annak támogatására és kiegészítésére szolgálhat. Viszont az egyházak által a törvény életbeléptetésekor nem művelt népoktatási és népjóléti feladatokban a székely községi önkormányzatnak teljes hatásköre van, valamint azokban is, melyeket az egyházak a székely községnek az ő meglévő intézményeikből és munkakörükből kifejezetten átengednek.

74. § Legfontosabb ügyeire nézve a székely község a községi nagytanácsban állapítja meg az irányadó alapelveket. Ez a nagytanács alkotja a község ügyeire vonatkozó és az egész községre kötelező szabályrendeleteket, melyek azonban jelen törvénnyel nem ellenkezhetnek. A községi nagytanács kérdőrevonást alkalmazhat a község központjának, vidékeinek és helységeinek minden testületével és tisztviselőjével szemben; azonban az alsóbb fokozatok önkormányzati hatáskörét el nem vonhatja.

75. § A községi nagytanács első összejövetele alkalmával, a központi testületek megalakítása és a vezetőségi tisztviselők megválasztása után, azonnal hozzákezd a község szervezeti szabályrendeletének a megalkotásához. E szabályrendelet jelen törvény előírásaihoz kell, hogy alkalmazkodjék, s különösen a vidékek beosztásának a végleges elrendezését, továbbá

az egyes szervezeti alkatrészek ügyrendjét s a tisztviselők és alkalmazottak szolgálati és fegyelmi szabályzatát kell magában foglalnia.

Ugyancsak a szervezési szabályrendelet írja elő a helységek, vidékek és a központ testületeinek újraalakítása s tisztújítása módjait is, mikor azok megbízatási ideje lejárt. A testületek újraalakításánál alkalmazni kell azt az elvet, hogy az új választásig a régi testületek és tisztikarok viszik az ügymenetet.

76. § A szervezeti szabályrendelet első szövege megállapítás után ideiglenesen azonnal életbe lép, de egyúttal részletes megvitatás végett ki kell adni a vidékeknek és a helységeknek. A helységek szomszédsági összejöveteleken megtárgyaltatják ezt a szöveget, s a módosítás iránt felhozott kívánalmakat összegyűjtik, és helységgyűléseken elhatározás alá bocsátják. Ami módosításokat a helységgyűlés elfogad, azt fölterjeszti a vidékgyűléshez, s egyúttal fölterjeszti az el nem fogadott módosítások érdekében szóló különvéleményeket is. A vidékgyűlés a helységgyűlések részéről elfogadott határozatokat, s az onnan érkezett különvéleményeket újabb megvitatás alá veszi. Amit e megvitatás során elfogadnak, azt fölterjesztik a közületi nagytanácshoz, s egyúttal a helységgyűlésekkel is közlik a megállapodásaikat. A helységgyűléseknek joguk van a vidékgyűlések megállapodásai ellen a helységből eredő, s a vidéknél el nem fogadott módosításokért a közületi nagytanácsnál előterjesztést tenni.

A közületi nagytanács aztán a vidéktől beérkezett módosító elhatározások és a helységekől érkező külön előterjesztések egyenkénti letárgyalásával véglegesen határoz, hogy mit fogad el az ajánlott módosításokból. Ezzel a szervezeti szabályzat szövege véglegessé válik.

77. § A végleges szövegű szervezeti szabályzatot a közület központi vezetősége a vallási és közoktatásügyi miniszternek bemutatja. A miniszter államfelügyeleti szempontból átvizsgálja a szabályzatot, s ha kifogásolnivalót nem talál benne, úgy azt láttamozza. Ha észrevételei vannak ellene, úgy az állami felügyelet gyakorlására nézve előírtak szerint (92, 93. paragrafusok) van a további eljárás. Ha a bemutatás (vagyis a vallási és közoktatásügyi minisztérium hivatalában való beiktatás) napjától számítva egy hónap alatt a miniszter semmi érdemleges kijelentést nem tesz a szabályzatra nézve, ez a körülmény jelen törvény értelmében egyértelmű a szabályzat láttamozásával.

78. § A láttamozott szervezeti szabályzatot a székely közület központi vezetősége az országos hivatalos lapban közzététeti, s egyúttal a kifejezett vagy hallgatólagos láttamozás adatait is közli. E közzétételtől számítva a szabályzat további módosítása csak a 76-ik szakaszban előírt összes eljárások újrakezdésével történhet, s azok eredményét miniszteri láttamozásra be kell mutatni, illetve az országos hivatalos lapban közzé kell tenni. Ez újabb közzétételig a korábbi közzététel szövege kötelező.

79. § A községi nagytanácsnak évenként kétszer van rendes ülészeke, mely az ügyek számához és fontosságához képest több napra terjedhet. Az egyik ülészeke az iskolai év lejártakor június vagy július hónapban, a másik az iskolaév menete alatt, decemberben vagy január hónapban folyik le. Az előbbi különösen arra szolgál, hogy számba vegye a lejárt iskolai év eredményeit, és megállapítsa a jövő iskolai év tervét. A téli ülészeke pedig különösen arra szolgál, hogy az iskolai év helyes menetét ellenőrizze, az évközben szükséges változásokat végbe vigye, s az egyházi és népművelődési ügyekkel kapcsolatos gazdasági vonatkozásokat az elmúlt gazdasági évre áttekintse, s a jövő gazdasági évre előirányítsa.

Rendkívüli nagytanácsi ülést a községi központi képviselőtestület hívhat össze, az egész községet érdeklő olyan legfontosabb kérdésekben, melyek eldöntését nagyobb kár nélkül a rendes ülészeke idejéig nem lehet halasztani. A vidékek többségének kívánatára a nagytanács rendkívüli gyűlését össze kell hívni.

80. § A községi nagytanács irányításai szellemében a költségvetést és zárszámadást a központi képviselőtestület állapítja meg, s ő határoz a községet minden olyan fontos közérdeklő ügyében, mely a nagytanács által megállapított működési tervet túl nem haladja. A vidékektől és helységektől a központhoz fellebbezett közérdeklő ügyekben is ő határoz. A községet intézményeinek a felügyeletéről szóló vezetőségi jelentéseket ő tárgyalja le, s e körben vizsgálatokat és pótló eljárásokat rendelhet. Üléseit kéthavonként tartja. A központi vezetőség a képviselőtestületet rendkívüli gyűlésre is összehívhatja, a központi ellenőrző választmány kérésére pedig köteles is összehívni.

A központi vezetőség intézi az egész községre tartozó napi folyó ügyeket, mégpedig a központi képviselőtestülettől kapott utasítások szellemében, illetve a képviselőtestületnek tartozó jelentés felelősségével. A vidékek magánérdeklő határozatai ellen beadott fellebbezéseket a vezetőség gyűlése intézi el, s a községi elnök más ügyeket is odaüthet. Egyébként a központi vezetőség tanácskozásairól és munkamegosztásáról a községi elnök gondoskodik.

A székely községet tisztviselői és alkalmazottai

81. § A székely községet minden tisztviselője és alkalmazottja, továbbá a helységi, vidéki és központi képviselőtestületek minden tagja működésbe lépéskor esküt tesz a következő szöveggel: „Esküszöm, hogy az államhoz hű leszek, s a székely községet ügyeiben kötelességemet lelkiismeretesen teljesítem. Isten engem úgy segítjen!” Az eskütételről jegyzőkönyv készül, melyet a helység, vidék, illetve központ nyilvántartója vesz őrizetbe.

82. § A székely községet tisztviselői és alkalmazottai községi működésükért rendszeres javadalmazást kapnak, mely részben vagy egészben termé-

szetbeli ellátás is lehet, s melynek mértékét a képviselőtestületek állapítják meg. A tisztviselők és alkalmazottak részére az egész közsületre kiterjedően a közsületi nagytanács gondoskodik nyugdíjintézmény létesítéséről, s erre vonatkozó szabályrendelet megalkotásáról.

Mikor a közsületi nagytanács a közsület minden tagjára kiterjedő népjóléti biztosítóintézetet létesít, a nyugdíjintézményeknek lesz egy szakosztálya.

83. § A székely közsület tisztviselői és alkalmazottjai köteleességmulasztás, hanyagság és a köteleesség szándékos megszegése esetén fegyelmi eljárás alá vonhatók. A fegyelmi eljárást az elnökök, a vezetőségi gyűlések, a képviselőtestületek, s a helység és vidék, illetve a közsületi nagytanács gyűlései rendelhetik el, és a jelen törvényben megjelölt fegyelmi hatóságok határoznak az eset minősítése, megrendszabályozása, vagy az eljárás alá vont egyén fölmentése felől. A tisztviselők és alkalmazottak ügyében való fegyelmi eljárás részleteit az általános szervezeti szabályrendelet szabályozza.

84. § A székely közsületi tagok a közsület érdekei ellen elkövetett szándékos sértéseikért az egyeztető bizottságok elé idézhetők. Ha az egyeztető bizottságok kiegyenlítő eredményt nem tudnak elérni, s erről illetékes képviselőtestületükhöz jelentést tesznek, a képviselőtestület az illető közsületi tag ellen fegyelmi eljárást rendelhet. Ez eljárás eredménye felől szintén a jelen törvényben megjelölt fegyelmi hatóságok határoznak. A közsületi tagok elleni fegyelmi eljárás részleteit szintén az általános szervezeti szabályrendelet szabályozza.

85. § A vidéki és központi képviselőtestületek, továbbá a vidékgyűlések és a közsületi nagytanács azon tagjai részére, akik nem a vidék, illetve a központ székhelyén laknak, – a vidéki, illetve a központi pénztár az utazás és az elszámolás költségeit legegyszerűbb mértékig megtéríti. Ha az elszállásolásról a vidéki, illetve központi vezetőség természetben gondoskodik, úgy elszállásolási díj nem igényelhető.

Mind a tisztviselő és alkalmazott, mind a közsület bármely tagja, ha lakóhelyén kívüli községben kell valamelyik közsületi megbízást teljesítenie, az utazási és elszállásolási költségek megtérítését az előbbi bekezdésben előírtak szerint igényelheti a megbízó helység, vidék vagy központ pénztárától.

86. § A közsület minden alakulata gyűléseit a hozzátartozó iskolák azon helységeiben tarthatja, melyek a gyűléstartáskor a tanítás sérelme nélkül igénybevehetőek.

A székely közsület viszonya az államhoz és a községhez

87. § A székely közsület a népkisebbségi nemzetközi szerződés rendelkezése folytán, s az állam engedélye alapján a részére kijelölt területen és a hozzátartozó egyénekre s intézményekre nézve az egyházi és iskolai ügyek, s az ezekkel szervesen összefüggő gazdasági és népjóléti feladatok önálló

jogú intézője. Az állam hatáskörének e különleges feladatokra vonatkozó része a mondott helyi területen, és annak a jelen törvény szerint összeírt népessége fölött átmegy a székely községre. A székely község az így átruházott hatáskört mindig az önkormányzat módjával, vagyis a községben összeírt népesség közakarataival intézi: e hatáskörben kötelező szabályzatokat alkot, azok végrehajtásáról gondoskodik.

A jelen törvény tárgykörén kívül álló egyéb községi és magánéleti viszonyok tekintetében az állam általános törvényei a székely község tagjaira is kötelezők.

88. § A székely község tagjai kötelesek a község érdekeltségébe tartozó egyházak és iskolák személyi és dologi fenntartásának a költségeit viselni, s ehhez nem igényelhetik az állam és község hozzájárulását. Viszont a székely községre tartozó egyénekre nézve s a községi helységek otthonterületeire sem az állam, sem a község egyházi és iskolai más terhelést rá nem utalhat; az otthonterületet a székely község érdekeltségén kívül álló egyházak és iskolák építési céljaira igénybe nem veheti.

89. § A székely községre tartozó társadalom egyházi és közművelődési teherbíró képessége érdekében az állam és község előmozdítja, hogy a székely község megfelelő előképzettségű egyéni életpályájukat a székely község területén folytathassák. Ennélfogva az állam a székely község területén működő kormányzati, igazságszolgáltatási, közigazgatási és egyéb intézményeinél és vállalatainál hivatali állásokra és munkára elsősorban azokat alkalmazza, akik az általában megkívánt előképzettség és egyéb előfeltétel mellett azt is tudják igazolni, hogy a székely község tagjai.

A székely község területén működő községek is a hivatali állások betöltésénél és egyéb foglalkozásoknál az előbbi bekezdésben mondott irányelvet követik.

90. § Az államnak a székely községre felügyeleti joga van, melyet a vallási és közoktatásügyi minisztérium által gyakorol. A felügyeleti jog annak a figyelemmel tartását foglalja magában, hogy a székely község hatáskörén belül maradjon, s egyúttal a hozzátartozó lakosság közakarata is az önkormányzatban mindig érvényesüljön. A felügyeleti jog gyakorlása zaklató jellegű és az ügyintézésbe közvetlenül beavatkozó nem lehet.

91. § A vallási és közoktatásügyi minisztérium kiküldöttje a székely község közép- és központi szervezeteinél évenként egyszer – a jelzett szervezeteket egyfolytába véve, megvizsgálja az ügymenetet és a vagyongazdálkodást; a költségvetések és zárszámadások adatai közötti eltérésekről felvilágosításokat kíván, s a gyűlési határozatok végrehajtását ellenőrzi. Észrevételeiről még a helyszínén a minisztériumhoz jelentést tesz, melynek másolatát egyúttal a székely község vezetőségével is közli.

92. § Ha a miniszteri kiküldöttnek az előbbi szakasz alapján tett észlelései kifogásokat tartalmaznak, a községi vezetőség azokra nézve tájékozta-

tó jelentést terjeszt elő a minisztériumnál. Az előterjesztés határideje tíz nap a miniszteri kiküldött jelentés-másolatának a közülettel való közlésétől számítva.

A minisztérium a maga kiküldöttje jelentésének és a közületi tájékoztató jelentésnek egybevetésével ez utóbbi beérkezésétől számított harminc nap alatt határoz, hogy mit tart fenn a kifogásokból, és azok folytán milyen helyreigazító intézkedéseket kíván.

E miniszteri határozatot a kívánatok fontossága szerint a központi vezetés, a központi képviselőtestület vagy a közületi nagytanács húsz napon belül tárgyalja. Vagy teljesíti a kívánalmakat, vagy amennyiben azokat jelen törvénnyel és az érdekelt közönség önkormányzati jogaival összeegyeztethetőknek nem tartja, úgy erre utalva a minisztériumhoz felfolyamodást terjeszt elő. A felfolyamodásnak a miniszteri határozat leérkezése napjától számított harminc nap alatt a vallási és közoktatásügyi minisztériumnál iktatva kell lennie.

Ha a miniszter tovább is fenntartja a követelményt, erről a felfolyamodás minisztériumi beiktatása napjától számított húsz nap alatt értesíti a közületet, amire a közületnek további húsz nap alatt a minisztériumhoz be kell adnia nyilatkozatát, ha előbbi álláspontján kíván megmaradni. Ha igen, úgy a miniszter a maga kívánalmait a közület nyilatkozatának beérkezésétől számított további 15 nap alatt a közigazgatási bíróság döntése alá bocsáthatja.

A jelen szakaszban előírt határidők hatálya az, hogy azoknak teljesítés nélküli eltelése esetén a másik fél kellő időben teljesített irata jut érvényre.

93. § A 92. szakasz szerint közigazgatási bíróság elé vitt ügy tárgyalásához a bíróság a székely közület vezetőségét szakértő kiküldésére szólítja föl, s ettől a szakértőtől az ügy minden részletére nézve véleményt kíván. Amennyiben a bíróság a véleménytől eltérően ítélt, azt külön megindokolja.

A bíróság jogerős eldöntéséig a székely közület megtámadott intézkedése érvényben marad. A minisztérium azonban a megtámadott intézkedés függőben hagyásának az előzetes kimondását igényelheti, s a bíróság efelől a minisztérium megkeresésétől számított 20 nap alatt köteles határozni. Ez előzetes határozat meghozatalánál is a székely közület szakértőjét az előbbi bekezdés értelmében meghallgatja.

94. § A székely közület helységeiben a területre illetékes állami tanfelügyelő végzi az államfelügyelet gyakorlását. Ez is évenként egyszer, az egy vidékbe tartozó helységeknél egyfolytában történik, s a 91. szakaszban előírt keretek között. Az állami tanfelügyelő a maga észleleteit a székely közületi központ vezetőségével közli, s egyúttal felhívja azt, hogy a hibák kiigazítása iránt intézkedjék. Amennyiben a felhívásra a közület központi vezetősége nem ad teljesítő választ, az állami tanfelügyelő az ügyet a vallási és közoktatásügyi miniszterhez terjeszti, s erről egyidejűleg a közület központi vezetőségét is értesíti.

A község központi vezetősége az értesítés érkezésétől számított tíz nap alatt a minisztériumnál tájékoztató jelentést terjeszt elő, s egyebekben az az eljárás következik, amit a 92. és 93. paragrafusok rendelkezései megszabnak.

95. § A székely község az állam hatóságaihoz, s a területén kívül levő községekhez az állam nyelvén teszi meg előterjesztéseit. A területén lévő községek hatóságainál a magyar nyelvet mint saját ügykezelési nyelvet használja. Az állam a maga felügyeleti jogát olyan kiküldöttekkel gyakoroltatja, akik ezt az ügykezelési nyelvet értik.

A székely község viszonya az egyházakhoz és iskolákhoz

96. § A székely községben érdekelteknek veszi ez a törvény a római katolikus, a református, az unitárius és az ágostai evangélikus egyházakat, de csak azon egyházközségekre nézve, melyek a 2. paragrafus szerinti területen alakultak, s melyeknek tagjai ötven százaléknál nagyobb arányban magyar anyanyelvűek. A székely községben való érdekeltség azt jelenti, hogy ez egyházak ingatlan javai növedékeikkel és tartozékaikkal együtt, az ő tulajdonjoguk sérelme nélkül a székely község helységeinek az otthonterületébe beleszámítanak, s hogy az egyházak fenntartását a székely község köteles támogatni.

A székely község olyan tagjai, akik a felsorolt egyházak kötelékébe nem tartoznak vagy felekezeten kívüliek, egyházfenntartási kötelezéseiket közvetlenül azon egyházközségnél teljesítik, mely őket nyilvántartja. E teljesítés végett adóhánయాiknak az egyház fenntartására szolgáló részét a székely község nekik visszatulja.

97. § Az államnak az egyházakkal szemben való államfelügyeleti jogát az egyházak székely községben érdekeltsége nem érinti, s éppen úgy érintetlenül marad az egyházak önkormányzata és szervezete a székely községben érdekelte egyházközségekben is. A székely községnek sem felügyeleti, sem rendelkezési joga az egyházközségek belső hitéletére nincsen.

Azonban a székely községben érdekelte egyházközségek alkalmazottainak eddigi állami fizetés-kiegészítését a székely község viseli. Annak emelése felől is ő határoz, valamint a fizetés-kiegészítések eddigi mértékének a módosító szabályozását is ő intézi, ha a pénzértékben oly változás állott elő, mely ezt indokoltá teszi. Úgy a fizetés emelése, mint a fizetés egyéb módosítása tekintetében a székely község helységei a helyi egyházközségekkel egyetértően kell, hogy határozzanak. Ha egyetértés el nem érhető, a székely község központi egyeztető bizottsága határoz, mégpedig az egyházi főhatóságok kiküldött szakértőinek a bevonásával, amint ezt a 72. paragrafus előírja.

Ilyen egyház-javadalmazási ügyekben, s csupán a székely községben érdekelte egyházközségekre vonatkozóan az állam a maga felügyeleti jogát a székely község felügyeleti joga útján gyakorolja, s e részben az egyházak

még további külön államfelügyelet alá nem tartoznak. Elszámolásaikat is e javadalmazási ügyekben a székely közületben érdekelt egyházközségekből a székely közülethez küldik.

98. § Az egyházi alkalmazottak fizetés-kiegészítésén kívül a székely közületben érdekelt egyházközségek egyházi céljaikra egyéb anyagi és erkölcsi támogatást is igényelhetnek a székely közülettől, s a közület azt a rendelkezésére álló lehetőségek mérvéhez képest, valamint az összes székely közületi érdekeltségű egyházközségek arányos támogatásának a feltételével megadni köteles. Az ilyen támogatások ügyében a helységhez kell fordulni, s az ügy tovább vihető a vidékhez és a központhoz. A helység erejét meghaladó támogatás igénylése esetén maga a helység terjeszti fel az ügyet a vidékhez, s ha a vidéknek nincs kellő ereje, szintén önmaga viszi a kérdést a központhoz. Nagyobb mérvű támogatások igénylése esetén a székely közület központja az illető egyház erdélyi főhatóságától kér véleményt, s ha egyéb körülmények is lehetővé teszik, és az arányos támogatás alapelvét nem sértik, a székely közület központjának az egyházi főhatóságok véleményéhez kell magát tartania.

Az igényelt anyagi támogatások fejében a székely közület a benne érdekelt egyházaktól e gazdasági igényeik részletes indokolását kívánhatja, s a kapott összegek pontos elszámolását. Viszont az illető egyházak is ezzel az elszámolással és gazdasági igényeik részletes megokolásával tartoznak.

99. § A székely közületben érdekelt egyházak iskolafenntartási joga a székely közület területén is sértetlenül fennmarad, s amennyiben ezen a területen az általuk fenntartott iskolák tanítási nyelve a magyar, úgy ezek az iskolák szintén a székely közület érdekeltségébe tartoznak. Az iskolák székely közületi érdekeltségbe tartozása azt jelenti, hogy az egyházak tulajdonának és fenntartási jogának a sérelme nélkül az iskolák ingatlanai, ingatlanjogai és épületei a székely közületi helység otthonterületébe beleszámítanak, s a székely közület az iskolák fenntartását köteles támogatni, és azok tanulmányi rendjéről is a székely közületben érdekelt egyházakkal egyetértően köteles gondoskodni.

Ez iskolákra vonatkozóan az állam a maga felügyeleti jogát a székely közület fölötti felügyeleti joga útján gyakorolja, s e részben, és csakis ezekre az iskolákra kiterjedően az egyházak mint iskolafenntartók még további külön államfelügyelet alá nem tartoznak. Ugyanez iskoláikra vonatkozóan közléseiket és elszámolásaikat is a székely közülethez küldik.

100. § A székely közületi érdekeltségbe tartozó iskolák (şcolile apartîne-toare la întresarea comunităţii secuieşti) igazgatását, oktatói karának a kinevezését, s az oktatói kar fölötti összes személyi hatóságokat az illető iskolafenntartó egyházak intézik. A tanulmányi rendről és annak a felügyelete felől is elsősorban a fenntartó egyházak intézkednek, de ebben a tekintetben egyúttal a székely közület felügyelete alá is tartoznak.

A székely község felügyelete a közvetlen állami felügyeletet helyettesíti, melyet az egyházak iskolafenntartó önkormányzatának a sérelme nélkül kell gyakorolni. A székely község felügyelete egyébként arra irányul, hogy a tankönyvek, az iskolai módszerek és az iskolai elhelyezkedések tekintetében a székely község szabályrendeletének és népművelési évi munkatervének az alapelveire kellő figyelem fordíttassék. E tekintetben a székely község az érdekelt egyházakhoz tanácsadás jellegével teszi meg észrevételeit.

101. § Viszont a székely község is a kizárólag saját maga által fenntartott (székely községi) iskolákban az érdekeltségébe tartozó egyházközségek egyházainak felügyeleti jogot enged arra vonatkozólag, hogy a tanulók hitvallásos nevelése és tanítása kellő módon, s az illető egyházak által kijelölt szakérők útján történik. A székely községi érdekeltségű egyházak is e tekintetben tanácsadás jellegével teszik meg a székely községhez észrevételeiket.

102. § A székely község és a benne érdekelt egyházak iskolai felügyelete körében a 100. és 101. paragrafusok értelmében keletkezett észrevételeket az illető iskola helyi hatósága kell, hogy elintézzé. Ha a teljesítés az iskolai helyi hatóság intézkedési körét meghaladja, vagy fontos elvi kérdéssel van összefüggésben, az ügyet a székely község vezetősége elé kell terjeszteni, mely az illető egyház erdélyi főhatóságát keresi meg, hogy közös egyetértésre jussanak. Ha a közös egyetértés el nem érhető, az illető egyház kiküldöttjének mint szavazótagnak a bevonásával a 72. paragrafus szerinti egyeztetőbizottsági eljárásnak van helye.

103. § A székely községi érdekeltségbe tartozó iskolák részére az iskola-fenntartó egyházak rendszeres anyagi és erkölcsi támogatást igényelhetnek a székely községtől, s a község ezt a rendelkezésére álló lehetőségek mérvéhez képest, valamint a hasonló jellegű többi iskolák arányos támogatásának a föltételével megadni köteles. Ez iskolai támogatások igénylésének a megokolására és azok elszámolására is a 98. paragrafus rendelkezéseit kell alkalmazni.

104. § A székely község a mutatkozó szükséglethez és a székely község teherbíró-képességéhez képest bármilyen fajta és bármely fokozatú oktató és nevelőintézményt létesíthet, illetve átengedés esetén az államtól, az egyháztól vagy más fenntartótól átvehet. Az így létesített, illetve átvett oktató és nevelő intézmények a székely községi iskolák (şcolile de comunitate săcucască). Ezek fenntartása, igazgatása, oktató és nevelő személyzetének alkalmazása, tanulmányi rendjének, módszereinek, tankönyveinek a megállapítása, s mindezek felügyelete teljesen a székely község önkormányzati hatáskörébe tartozik.

105. § Székely községi iskolák létesítését a székely község helységei és vidékei is kezdeményezhetik, de kezdeményezésük a központ beleegyezése alá tartozik. Az egyes helységek kezdeményezésére nézve a központnak a vidéki képviselőtestület véleményét is meg kell kérdeznie, s ettől csak ak-

kor térhet el, ha a vélemény a közületi nagytanács által megszabott iskolaügyi általános előírásokkal ellenkezik.

Egyszerűbb iskolák és iskolai intézmények létesítéséhez a központ nevében a központi vezetőségi gyűlés is megadhatja a bejegyzést, egyéb esetekben a központi képviselőtestület határoz.

106. § A székely közületi iskolák tanulmányi rendjét – s ebben a beírási és vizsgáztatási feltételeket is – a székely közületi nagytanács szabályrendelete állapítja meg, s azonkívül a nagytanács évenkénti munkatervei is irányelveket írhatnak elő az iskolák működésére vonatkozólag.

A tanulmányi rend megszabása és kivitele során a székely közületnek gondoskodnia kell, hogy a középfokú iskolákban a román nyelvet és irodalmat tökéletesen taníttassa. E tekintetben olyan feltétlenül hatályos módszert kell alkalmaztatnia, hogy a középfokú iskolák végzettjei román nyelven irodalmi szabadsággal tudjanak beszélni és írni.

Székely közületi iskolák főiskolai fokozataiba a középiskolák végzettjei csak akkor vehetők fel, ha érettségi bizonyítványuk a román nyelvből és irodalomból való sikeres vizsgájukat is bizonyítja. A székely közületi középiskolák érettségi vizsgáján a vallási és közoktatásügyi miniszter kiküldöttje elnököl, a román nyelvből és irodalomból való feleleteket is ő minősíti, de egyébként az érettségi vizsgabizottság az illető középiskola érettségiző osztályának a tanáraiból s a székely közület kiküldöttjéből alakul.

A székely közületi iskolák tanulmányi rendje a székely közületi érdekeltőségű iskolákra is általában kötelező a 100. és 102. paragrafusban írtak föl-tételével. A jelen szakasz második és harmadik bekezdésében írtak pedig a székely közületi érdekeltőségű iskolákra is feltétlenül kötelezők.

A székely közületi iskolák tanulmányi rendjének összes egyéb kérdéseiben a közület önkormányzati joga teljesen szabad, ami fölött az állami felügyelet gyakorlása a 91–92. paragrafusok szerint történik.

107. § A székely közületi iskolák és a székely közület érdekeltiségébe tartozó iskolák együttvéve jelen törvény értelmében a székely közülethez tartozó iskoláknak neveztetnek. (Şcolile apartinetoare la comunitate secuească.)

A székely közülethez tartozó iskolák nyilvánosjogúak. Ez iskolák bizonyítványjaival igazolt előképzettség igényt ad arra, hogy a székely közület területén elsősorban az ilyen előképzettségűek nyerjenek hivatali és egyéb alkalmaztatást a hasonló végzettségűek közül.

108. § A székely közületi iskolák és nevelőintézmények igazgatóit és oktatószemélyzetét a székely közületi központ elnöke, a központi vezetőséggel egyetértésben alkalmazza. Az iskolák és nevelőintézmények szolgálatára szükséges egyéb személyzet tagjainak az alkalmazása a helység, vidék vagy központ elnökének a hatáskörébe tartozik aszerint, hogy melyik alul-kulat az illető iskola és nevelőintézmény közvetlen fenntartója.

109. § A székely községi iskolák és nevelőintézmények összes alkalmazottai, a székely község egyéb alkalmazottaival együtt, ugyanazon szolgálati, fegyelmi, fizetési és nyugdíjazási szabályzat hatálya alatt állanak.

E törvény értelmében a székely község területén iskolaügybe tartozónak tekintendő minden olyan oktató és nevelő intézet vagy tevékenység, melynek célja a nép anyagi és szellemi művelése. A szorosabb értelemben vett elemi, középfokú és felsőbbfokú iskolákon kívül, s a minden irányú elméleti és gyakorlati szakiskolák, múzeumok és kísérleti telepek mellett az óvodák, gyermekmenhelyek, nevelőintézetek, továbbképző és felnőttek részére szolgáló tanfolyamok, kezdő műhelyek és kezdő gazdaságok irányítása, mintaműhelyek és mintagazdaságok létesítése, egyes gazdasági ágakban vándortanítói működések, továbbá műkedvelő, dalos, zenés és testedző képzések, s a színelőadások és képzőművészetek mind az iskolaügyek körébe tartoznak. E felsorolás nem kimerítő, hanem csak példaemlítő, s a felsoroltakkal rokonintézmények is ideértendők.

Az iskolaügynek ebben a körében a székely község minden fokozata kezdeményező és fenntartó tevékenységet vállalhat, miknek tervszerűsége és jól elosztottsága érdekében azonban a központ irányításához tartozik alkalmazkodni.

110. § A székely község otthonterületén iskolaügyi tevékenységet magánosok és társulatok is folytathatnak, iskolaügyi intézményeket alapíthatnak, és azokat maguk igazgathatják. Működésükre nézve a székely község helységének a felügyelete alatt állanak. Működésüket a helységek indokolt előterjesztésére a vidékek képviselőtestületei eltilthatják, s e tilalom ellen a központi képviselőtestülethez lehet folyamodni, mely végérvényesen határoz.

Magánosok és társulatok a maguk iskolaügyi tevékenységéhez, illetve iskolaügyi intézményeik fenntartásához a székely község támogatását kérhetik. A kérést a székely község központi vezetőségének kell előterjeszteni, mely az érdekelt helységek és vidékek meghallgatása után az ügyet további elhatározásra a központi képviselőtestület elé viszi.

A székely község viszonya tagjaihoz, s a tagok jogai és kötelességei

111. § A székely község a benne összeírt tagok egyházi és népművelési érdekeit szolgálja, évégett a tagok között személyi és vagyoni együttműködést létesít, s gondoskodik arról, hogy a tagok kellő erkölcsi és anyagi képességben legyenek közös feladataik teljesítésére.

112. § A székely községhez tartozó iskolai intézményekben az óvodai, elemi iskolai, inasképző és alsófokú szakiskolai oktatás, valamint a népies tanfolyamok hallgatása a község tagjai részére ingyenes.

Középfokú és felsőbbfokú oktatásért a székely községhez tartozó iskolákban tandíjat lehet szedni. Ez azonban az állam hasonlófokú intézetei-

nek a tandíjánál magasabb csak azok részére lehet, akik a székely közületnek nem tagjai. A székely közületnek a hozzátartozó szegénysorsú és jó előmenetelű tanulók részére tandíjmentességet, könyvsegélyt, s létfenntartási támogatást kell nyújtania.

113. § A székely közület a vidékek székhelyein és esetleg a népesebb helységekben is pályaválasztási szaktanácsadó intézményeket tart fenn, melyek útján különösen arra törekszik, hogy a székely közület ifjúsága a székely közület területén mutatkozó szükségek szerint keressen elhelyezkedést, a testi és szellemi foglalkozások között kellően eloszoljon, és élödsi foglalkozásoktól tartózkodjék.

114. § A székely közület tagsági kötelékébe tartozó ifjak bármely foglalkozási ágra való kiképzésükben a székely közület rendszeres segélyezését igényelhetik, s azt a székely közület megadni köteles, ha az ifjak a választott pályára jó tehetségűek, annak elsajátításában szorgalmat tanúsítanak, s ha szegénységük miatt a pályára való előkészületben akadályozva lennének.

A kitűnő tehetségű ifjaknak a székely közület arra is esetenként segélyt nyújt, hogy utazásokkal, külföldön való alkalmaztatásokkal és tanulmányokkal gyarapítsák szakképzettségüket. Ennek a segélyezésnek is előfeltétele, hogy az illető ifjak eddigi előhaladásukban kiváló szorgalmat és fejlődést tanúsítsanak, s szegénysorsúak legyenek.

Szegénysorsú kiváló iparos- és kereskedősegédek, mezőgazdasági alkalmazottak és főiskolai végzettségű pályájukon való önállósítás végett szintén segélyezést kérhetnek. A segélyezést műhely, üzlet, gazdaság, műterem és iroda első berendezése formájában kell nyújtani, s annak értékét a segélyezett kamatmentes kölcsönként kapja. Az ilyen önállósító segélyezés elhatárolásánál a helységek a székely közület azon szakmabeli tagjainak a véleményét meghallgatni kötelesek.

115. § A székely közület az előbbi szakaszban jelzett segélyezéseket csak azoknak nyújthatja, akik a székely közület tagjai. A segélyezést a pályákra való előkészülés és tanulás folyamata alatt is rendszerint természetben való ellátással kell adni, s evégett a tanulókat nevelőintézetekben, inasotthonokban vagy jobb családoknál kell elhelyezni, s ruházatukról és ételmeztetésükről kell gondoskodni.

A segélyezés nyújtására elsősorban az a helység illetékes, mely az illető igénylőt összeírta. Ha a helységnek a segélyezésre nincs kellő lehetősége és anyagi ereje, megfelelő pótlásért a vidékhez folyamodik. A vidék is nagyobb mérvű vagy nagyobb jelentőségű segélyezésért és tanulmányi kiküldetésekért a központhoz fordulhat. A segélyezettnek a nekik adott segélyezéséről írásbeli elismervényt adnak, és ebben ígéretet tesznek, hogy amikor kellő keresetképeséghez jutnak, a segélyezések értékét kamatmentesen visszatérítik, vagy hasonló értékű természetbeni szolgáltatásokkal viszo-
nozzák.

116. § A székely község a maga tagjait szövetkezeti együttműködéssel szervezheti meg, hogy ezúton azoknak járadékot vagy segélyt biztosítson betegség, munkaképtelenség, munkanélküliség esetére, kiházasítások és önállósítások támogatására. Ilyen biztosító szövetkezetnek minden tagra kötelező megszervezése és azokról való szabályrendelet alkotása a székely községi nagytanács elhatározása alá tartozik, melyet a szomszédságok négyötödösnyel többségű népszavazásának is jóvá kell hagynia.

Nem kötelező jelleggel, s csak egy-egy helységre vagy vidékre kiterjedően az illető helység vagy vidék is létesíthet biztosító szövetkezeteket. Az ilyen szövetkezetek működése a székely községi központ felügyelete alá tartozik, mely a szövetkezeti tagok részjegyzés szerinti négyötöd részének a panaszára a szövetkezet felszámolását elrendelheti.

117. § A székely községben összeírt tagok, s különösen a székely községi elöljárói, tisztviselői és alkalmazottai a maguk háztartási, ruházati és ételmezési szükségleteit egyszerűséggel, minden kihívó fényűzéstől tartózkodóan kell, hogy ellássák, e szükségleti cikkeket a székely község azon tagjainál kell, hogy beszerezzék, akik azoknak termelésével, előállításával és kereskedésével foglalkoznak. A ruházati cikkek szövetének, illetve bányanyagának a székely község területén működő háziipari és ipari foglalkozások termékének kell lennie.

Az építkezések s egyéb vállalkozások és munkák keretében is a székely községi tagjainak arra kell törekedniük, hogy amennyiben a helységben megfelelő foglalkozású tagtársaik vannak, azoknak munkát adjanak. Különösen kötelesek erre a székely községi elöljárói, tisztviselői és alkalmazottai.

A jelen szakaszban foglalt rendelkezések szándékos és konokul megismétlődő megszegése, e megszegéssel való tüntetés, s másoknak erre biztatása esetén fegyelmi eljárásnak van helye.

118. § A székely községi feladatainak megvalósítására rendelkezésre állanak:

a) A székely községi érdekeltségébe tartozó egyházak és iskolák saját vagyoni, melyek kizárólag csak az egyházak és iskolák szükségleteire fordíthatók. A székely községi azonban a vagyoni célszerűbb és jövedelmezőbb kezeltetését kívánhatja, s e kívánat teljesítése érdekében az egyházakat mint iskolafenntartókat is egyeztető eljárásba vonhatja.

b) Az otthonterületekbe tartozó azon ingatlan javak és használati jogok, melyek a székely községi saját tulajdonai vagy szolgálmai.

c) Az állami és községi adóknak a 35-41. paragrafusok szerint visszajáró hányadrésze.

d) A közbirtokosságoktól a 33-ik paragrafus szerint járó állandó segélyezések. A segélyezés mérvére nézve a székely községi vidék vezetősége köt megegyezést a 43. paragrafus szerint a közbirtokosságokkal. Megegyezés hiánya esetén az ügy egyeztetőbizottsági eljárás alá tartozik.

e) Önkéntes adományok.

f) A székely közület önadóztatásának a bevételei. Az önadóztatás kötelezettségét, mértékét és alkalmazásának módjait a székely közület nagytanácsa határozza el, ha előbb az önadóztatás szükségét a helységek és vidékek többsége megállapította. A vidékeknek egyúttal a nagytanácsi elhatározáshoz az önadóztatás legkisebb és legnagyobb összegére nézve is javaslatot kell tenniük, s a közületi nagytanács e javaslatok átlagosításával szabja meg az önadóztatás mértékét.

119. § Az előbbi szakasz szerint rendelkezésre álló vagyonok, jogok és bevételek jövedelmeiből a helység szükségleteire megkívántató összegek annál a helységnél maradnak, a többit a vidék pénztárához kell átszámolnia. A vidék is a saját szükségletein túli összeget a központ pénztárához tartozik átszámolni. Az átszámolás a havi szükségletek számbavételével havonként történik.

A vidék és a központ saját külön kezelésében álló vagyonok, használatok és egyéb bevételek jövedelmei nem a vidéki, illetve a központi székhely helységi pénztárába, hanem közvetlenül a vidék és központ pénztárába folynak be. Az ilyen közvetlen jövedelmekből is a vidék a saját havi szükségletein felüli összeget havonként a központ pénztárához átszámolja.

120. § A székely közület összeírt tagjai az egyházi és iskolai ügyekben szükséges személyi és vagyoni együttműködés érdekében egymás iránt kölcsönös méltányossággal tartoznak. Ebből folyólag kötelesek, hogy az egymással támadt magánjogi vitaikat előbb a saját illetékes helységük egyeztető bizottsága elé vigyék, mielőtt bíróság előtti per tárgyává tennék. Ha a székely közület tagja ilyen előzetes egyeztetés megkísérlése nélkül indított polgári pert a közület más tagja ellen, ez utóbbi a jelen törvényszakasz alapján perhalasztó hatályú kifogást emelhet.

Ha a vita jelen törvényből származott jogokra és köteleességekre vonatkozik, s szintén csak a közület körén belül, tisztán a közület tagjai között támadt, akkor e vita elintézése teljesen a közület egyeztető eljárása alá tartozik. Ezt az egyeztető eljárást jelen törvény 71–72-ik paragrafusai szabályozzák.

121. § Ha a székely közület tagja és a közületen kívül álló egyén között támadt olyan magánjogi vita, mely jelen törvényből származott jogokra és köteleességekre vonatkozik, ennek eldöntése azon állami bírósághoz tartozik, melynek hatásköre van a személyjogok védelmére. A bíróság azonban ilyen esetben szakértőt köteles meghallgatni, s szakértő megnevezésére azon székely vidék vezetőségét kell felhívnia, amely a perben álló székely közületi tagra nézve illetékes. Ha a bíróság a szakértői véleményt el nem fogadja, ezt az ítéletnek külön meg kell indokolnia. Fellebbvitel esetén a szakértő vélemény adására a székely közület központi vezetőségét kell felszólítani, s e szakvéleménytől való eltérést a felsőbbíróságnak is külön meg kell indokolnia.

122. § Sem az előbbi szakaszban jelzett bírói eljárás, sem más hatósági intézkedés a székely közület tagjainak, vagy magának a székely közületnek azt a jogát nem érinti, hogy a Nemzetek Szövetsége Tanácsának 1923. szeptember 5-én kelt határozata 1. c) pontja alapján a Nemzetek Szövetségénél kérvényt terjeszthessen elő.

Életbeléptető és befejező rendelkezések

123. § Jelen törvény a kihirdetés napján lép életbe. Az életbeléptető munkálatok felügyelete a vallási és közoktatásügyi minisztérium hatáskörébe tartozik.

124. § A székely közület első összeírásának a költségeit az illető politikai község, s a székely közületben érdekelt egyházközségek és közbirtokosságok előlegezik. Az előleget a megalakulandó székely közületi helység a politikai község részére egy év alatt tartozik visszatéríteni, a többi alakulatok részére pedig a velük való megegyezés szerint.

125. § A jelen törvény a benne szabályozott viszonyokra nézve különleges törvény. Az ugyanezen viszonyokat szabályozó minden korábbi és minden általános törvénnyel és intézkedéssel szemben a székely közülethez tartozó egyénekre, intézményekre, vagyonokra és ügyekre nézve jelen törvény rendelkezései az irányadók.

Minden későbbi törvény a jelen törvény egyes rendelkezéseit csak akkor módosítja és csak akkor helyezi hatályon kívül, ha ezt a jelen törvényre való kifejezett utalással külön felemlíti. Egyébként a székely közület egyházi és iskolai ügyeinek helyi önkormányzati joga a Románia által 1919. december 9-én Párizsban kötött nemzetközi szerződés 12. cikke értelmében a Nemzetek Szövetségének védelme alatt áll, s az önkormányzati jog megadásának a kötelezettsége csak akkor változtatható meg, ha ehhez a Nemzetek Szövetsége Tanácsának többsége hozzájárul.

Indoklás

A Románia által 1919. december 9-én Párizsban kötött népkisebbségi szerződés 11. cikke világosan megírja: „Románia hozzájárulóan kijelenti, hogy megadja a román állam felügyelete alatt a székelyek és szászok közületeinek Erdélyben a helyi önkormányzatot, ami a vallási és iskolai kérdéseket illeti”.¹ (La Roumaine agréée d'accorder, sous le contrôle de l'État roumain, aux communautés des Szeklers et des Saxons, en Transylvanie, l'autonomie locale, en ce qui concerne les questions religieuses et scolaires.)

Föl kell tételeznünk, hogy a szerződő hatalmak komoly önkormányzatot akartak létesíteni, olyat, amelyik egy-egy nép vallásos és művelődési ügyeit annak a népnek az önrendelkezése alatt hagyja.

Hogy ilyen komoly és a kijelölt kérdéseket teljesen felölelő önkormányzatot akartak, az egyrészt kiténik abból is, hogy külön kihangsúlyozták a fölött az állami felügyelet szükségét. Ha csak jelentéktelen önkormányzatot kívántak volna adni, ami egy-egy falu vagy város igazgatási körének a kereteit túl nem haladja, akkor a falukra és városokra amúgy is kiterjedő állami hatáskör folytán fölösleges lett volna az állami felügyelet külön kihangsúlyozása.

Másrészt a komoly önkormányzatra való törekvést jelzi az is, hogy a békeszerződések előmunkálataiban lényeges hivatkozás volt a népek önrendelkezési jogára. A népkisebbségek jogainak a megállapítása is ebből a gondolatkörből származott. Hogy ezt a Romániával kötött kisebbségi szerződésnél nyomatékosan érvényesíteni is kívánták, ezt bizonyítja a szerződés aláírása körül támadt konfliktus, mely az aláírástól vonakodó román kormányelnök bukásával végződött.²

Arra is bizonyára volt valamely elgondolása a szerződést kötő hatalmaknak, hogy éppen Erdélyben a székelyeknek és szászoknak a történelmi múltban is jelentős önkormányzatuk volt. De a komoly önkormányzatra törekvést jelzi az is, hogy fontos ügykört utalt a közületek rendelkezésére. A vallási és iskolai kérdések a népek szellemének állandó mozgatói. Azokkal tréfát űzni nem lehet.

Ha tehát a nemzetközi szerződés a székelyek és szászok közületének egyházi és iskolai helyi önkormányzatát komoly és népeket kielégítő intézménynek szánta (a szerződő hatalmak komolyságát sértenők az ellenkező feltételezéssel), akkor megalkotása is megfelelő kell, hogy legyen. Sem elodázní, sem tessék-lássék látszatokkal helyettesíteni nem lehet, mert ez végtére a román állam békeszerető akaratával is ellenkeznék. A nemzetközi szerződésben ugyanis a román állam békeszerető akaratát is lényegesen és döntő súllyal benne van, s ennek a jelentőségét csak sokszorozza az, hogy ezzel a román állami akaratral a szerződő többi államok is teljes egyetértésre jutottak.

Ennélfogva a nemzetközi szerződés 11. paragrafusában elrendelt helyi önkormányzatnak olyannak kell lennie, mely a ráutalt fontos ügykört csakugyan el is tudja majd látni. Tehát olyannak kell lennie, mely önmagában meg tud állani, és önmagából minden képességet ki tud fejleszteni. Az állami felügyelet is nem lehet olyan fölötte, mely ezt az önálló megállást és a képességek kifejlesztését akadályozza, sem olyan, amely az önkormányzati ügykört az illető közülettől elvegye, és közvetlen beavatkozással maga intézze.

A nemzetközi szerződés helyi önkormányzatot rendel, s egyúttal azt az Erdélyben – „en Transylvanie” – (ahogyan a szerződés szövege kifejezetten mondja) lakó székelyek és szászok részére rendeli. Ez egyrészt a központosító kormányzati rendszerből való kivételezést, a bizonyos helyeken való népi önrendelkezési jogot jelenti, másrészt kifejezetten Erdély azon területeire is utal, ahol jellegzetesebb tömörségben lakik a székelynek nevezett magyar és a szászoknak nevezett német anyanyelvű lakosság. Ennélfogva a központi kormányzatból kivett helyi önkormányzat nemcsak a közületben összeírt személyekre vonatkozik, hanem bizonyos területi lehatárolódása, s erre a területre való kiterjedése is kell hogy legyen. Ezt a területi körvonalat maga a történelmi fejlődés és néprajzi adottság mind a székelyekre, mind a szászokra nézve kialakította, s így a helyi önkormányzat kiterjedésénél a kialakulás figyelembevétele nem mellőzhető.

Jelen törvény csak a székely községek egyházi és iskolaügyi helyi önkormányzatáról rendelkezik. Ez a különválasztás összefügg az önkormányzatokban levő önrendelkezési jog tiszteletével. Külön-külön megnevezett népek közművelődési önkormányzata az illető népek társadalmi fejlődése, hagyományai, területi viszonyai és gazdasági képességei szerint különböző részletezéseket, s eltérő felépítéseket kíván meg, ha az alapok esetleg ugyanazok is. Tehát ebből az okból mind a székelyek, mind a szászok közművelődési önkormányzatáról külön-külön törvény szükséges.

*

A székely község területi kiterjedésének a megállapításánál a történelmi és néprajzi adottság alapján számba kell venni, hogy a székely nép a magyarságnak egy része, s így a székelységgel teljes területi összefüggésben levő többi magyar jellegű területek a községhez kell, hogy tartozzanak. Az illető önkormányzati ügyek igazgatásának célszerűsége is megkívánja, hogy amikor ugyanazon nyelven való népművelésről van szó, a történelmi Székelyföldre beleékeltek, vagy azzal közvetlenül szomszédos magyar nyelvű területek eltérő igazgatás alatt ne álljanak. Ilyen szempontból a Háromszék megye volt Kézdi-székébe ékelődött egyes területek, továbbá a Brassó megyei, s amúgy is székely eredetű csángók vidékei, majd Nagy-Küküllő megyének Háromszékkel és Udvarhellyel határos magyar nyelvű községei (melyek közül némelyik a történelmi Székelyföldre amúgy is beletartozott), aztán Kis-Küküllő megyének Udvarhellyel és Maros-Tordával közvetlen szomszédos magyar nyelvű községei jönnek számításba. Végül e szempontból számításba jönnek még azok a magyar nyelvű községek is, melyek a volt Aranyosszék székely eredetű és magyar anyanyelvűségben megmaradt községeivel, illetve a volt szék területével vannak közvetlen szomszédoságban.

A székely községbe való összeiratkozás a történelmileg és néprajzilag adott területen a magyar anyanyelvhez tartozás alapján történik, s ez anyanyelvhez való tartozás megállapítására az egyesek saját nyilatkozata az eldöntő. Az egyesek nyilatkozatának ez a döntő ereje a statisztikai tudományban világszerte elfogadott elv, s különben is valamely anyanyelvnek egyéni átérzése az egyén természetes emberi joga, amit egy nyelvi összetartozandóság megállapításánál elmellőzni nem lehet.

A székely község otthonterületeinek, s ez otthonterületeken való személyi és vagyoni együttműködésnek az előírása azért volt szükséges, mert ezek nélkül lehetetlen a székely község gazdasági megalapozása. Enélkül pedig lehetetlen a nemzetközileg önkormányzati hatáskörbe utalt vallási és népművelési feladatok teljesítése. Ez okból szükséges, hogy a község megalapozó alakulatainak közös vagyoni érdekű területük legyen, melyet a magánjog által megengedett elővásárlási joggal megtarthassanak, s azon egymást segítő összetartással élhessenek.

E szükségéből folyik, hogy a helységi tagok vagyoni képességének a megőrzésére olyan intézkedések történjenek, amelyek mások jogát nem sértik, viszont a közös közérdekűség érzését, s az egymáshoz tartozás tudatát a tagokban kifejlesztik. Ez az indoka annak is, hogy a községre saját tagjai népjóléti érdekeinek a munkálása is feladatul van róva.

A községi tagok képességének a megőrzése, s egyúttal a vagyoni jövedelmek adórészeinek a kellő célra fordítása az indok abban is, hogy a községi tagok állami és községi adó-

jának egyházi, iskolai és népjóléti jellegű hányadrésze a közületnek visszatérítettik. Az egyházi, iskolai és népjóléti feladatok anyagi költségeit a közület az állam helyett maga viseli, s így az osztó igazság követelménye, hogy az adóknak éppen e költségekre járó hányada a közület rendelkezésére álljon. Viszont az osztó igazság további követelménye, hogy ennek fejében a közület az egyházi, iskolai és népjóléti feladatokat saját tagjai javára maga teljesítse, s az államtól és községektől külön segélyezést ne várjon.

A közbirtokosságoknak az otthonterületre való szerves beletartozása, s egyházi, iskolai és népjóléti hozzájárulásokra való kötelezése eddigi sokszázados gyakorlat szellemében történt. Különbösen is kifejezetten csak azok a közbirtokosságok vannak így bevonva, amelyek ezt a kötelezettségüket eddig is magukénak ismerték el, és önként teljesítették. Ennek a számbavételét a közület gazdasági képességeinek fenntartása érdekében is lehetetlen mellőzni. Máris sok olyan káros jelenség mutatkozott a közbirtokosságok összetartásának a meglazítására, mely az illető nép gazdasági képességeit veszélyezteti. Szükséges tehát, hogy a szellemi közérdek iránti hivatás tudata ismét megerősödjék, s evégett a székely közület egyházi és iskolai önkormányzatával a közbirtokosságok szerves összefüggést kapjanak.

A földszín alatti talaj kitermelési jogának és erőt szolgáló erőforrások állami tulajdonának a székely közületi örök használatába való engedése a földszín tulajdonának természetes következménye. Azonkívül az állam jövedelmeit sem érinti, s a népet saját gazdálkodó képességének a kifejtésében idegen kihasználásoktól megvédi. Ez továbbiakban az állam nemzetgazdasági és társadalompolitikai érdekeinek is a hathatós védelme. Mert nem lehet boldog az állam sem, ha népei alól a talajt más kihúzza.

A törvénynek a közületi szervekre, azok rendeltetésére, működési módjára vonatkozó részletei az önkormányzat teljesítőképességének alapul vett elgondolásából folynak.

Különös figyelem volt e részben arra is, hogy a történelmi Székelyföldön a népnek saját ügyeire való szerves befolyása erős társadalmi hagyomány, mely a népakaratot úgy alkotó, mint ellenőrző szerepre képessé tette. E részben tehát a közületnek a helységekből való felépülése, s azoknak az ügyek elhatározásában szomszédságonként való közvetlen részvétele nem új dolog, hanem meglévő népképességeknek a munkába állítása.

A vidéki székhelyek megállapítása, s a vidékek végleges kikerítése tekintetében is e népakarat lehetősége fenn van tartva. De ideiglenesen is efelől a törvény úgy intézkedett, hogy számba vette a történelmi székely székek, illetve járások szerint már kialakult csoportosulásokat. A központi székhelyet ötvenként változónak kívánja a törvényterv, mégpedig azért, hogy minden vidéken a központ közvetlen hatása meglehessen, s az illető vidékek haladását élénkíthesse. Másrészt így lesz elkerülhető az is, hogy a közületi központhoz való állandó közelség bizonyos vidékek és ahhoz kapcsolt érdekeltségek részére klikkrendszerek formálódását tegye lehetővé.

A központi időbeli első székhelyeül a törvény Székelyudvarhelyt jelöli meg. Ez azért történik, mert Udvarhely megye történelmileg is anyaszéke volt a székelységnek. Régi nemzetgyűléseit is itt tartotta. Másrészt helyrajzilag is a székely közület területének a központján fekszik. Végül pedig arra is érdemes tekintettel lenni, hogy a székely közületben érdekelt római katolikus, református és unitárius egyházak Udvarhely megyében egymást egészsége-

sen egyensúlyozó egyforma arányszámmal vannak meg, ami ott jó hagyományokat fejlesztett. Ezeknek a jó hagyományoknak éppen a község kezdő idejében célszerű megalapozást lehet teljesíteniük, hogy az egyházak szükséges együttműködése a későbbi időkre is biztosítva legyen.

A községnek az állammal szemben való helyzete szabályozására alapelv az, hogy a község az állam által átruházott hatáskörben dolgozik. Viszont az átruházott hatáskörben az érdekelt nép közakarátának mint önkormányzatnak érvényesülnie kell. Az államfelügyeletnek mindkét szempontra figyelemmel kell lennie, mert az önkormányzat csak így végezhet tökéletes munkát mind az állam, mind a sajtósági viszonyai szerint különleges helyzetben levő nép érdekei összeegyeztetésére.

Az egyházak fölötti államfelügyeleti jog érintetlenül hagyása, az egyházak hitéletének és önkormányzatának tiszteletben tartása, s csupán az arra szorítózkodás, hogy a székely község az egyházak gazdasági szükségleteit kiegészítse, és iskoláit rendszeresen támogassa: mind olyan intézkedés, ami külön indoklásra nem szorul.

A székely község iskolaügyi hatáskörében a teljes önkormányzat megvalósítását a nemzetközi szerződésben adott népi jog írja elő. Ennek az önkormányzati jognak az államérdekkel való összeegyeztetése az, hogy a törvény az állam néptöbbségének a nyelvét és irodalmát a középiskolákban hatályos módszerrel kívánja taníttatni, s a középiskolai végzetektől e nyelvnek irodalmilag is szabatos tudását megköveteli, és a főiskolába való felvétel előfeltételévé teszi. Az elemi iskolákban az anyanyelven való művelődésszerzést más nyelv tanulása nem zavarja, s így e tekintetben a tanulóifjúság a saját népéhez való lelki kapcsolatot megtartja. Viszont a középiskolákban állama legjelentősebb néptényezőjének a szellemével is tökéletesen ismerőssé válik, s így az ekként képzett középiskolai saját népe és a többségi nép között természetes közvetítő lesz. Olyan, amelyik nem kényszerítések hatása alatt, hanem önként, saját önkormányzati akaratából tanulta meg a néptöbbség nyelvét és irodalmát. Így tehát a saját nyelve iránti ragaszkodás és a néptöbbség nyelve iránti megbecsülés lelki egyensúlyozottsággal van meg benne, ami csak megnyugtató kiegyenlítéseket hozhat.

Ezzel függ össze az is, hogy a székely községhez tartozó iskolák végzettjei számára a törvény a székely község területén az életpályabeli elhelyezkedést biztosítani kívánja. Hiába van egy népnek saját iskolája és saját iskolajoga, ha ezzel nevelt ifjúsága a saját lakóterületén sem tud kenyérhez jutni. A nemzetközileg rendelt közművelődési önkormányzat illuzórikus lenne, ha ezt az önkormányzatot csak elvont öncélként kívánna nyújtani, s nem eszközként és elősegítő módként, hogy annak felhasználásával az illető nép a saját életterületén boldoguljon.

Ugyanez az indoka a törvény egyéb olyan intézkedéseinek is, melyek a székely község területén a hivatali és egyéb munkabeli alkalmaztatásokra a székely községi tagok elsősorban való igénybevételét írják elő. Ezzel függenek össze azok az intézkedések is, melyek a székely községet egyenként megjelölt népjóléti feladatok teljesítésével is megbízják. Csak a szellemi és anyagi művelődés irányításával szerves kapcsolatban lehet úgy irányítani és rendezni a népjóléti feladatokat is, hogy azok a művelődést elősegítsék, s a művelődés is elősegítse azokat. A társadalmi bajokra való nemvigyázás a művelődés érdekeit is veszé-

lyezteti, s így a művelődésre vonatkozó önkormányzat megint illuzórikus lenne, ha a társadalmi bajok elhárítására nem volna hatásköre.

Ennek a követelménye különben abba a lényegbe is belevág, hogy a székely közület egyházi és iskolai önkormányzatának szorosan az egyházakra és iskolákra vonatkozó feladatai csak úgy teljesíthetők, ha evégett a tagok között megvan a személyi és vagyoni együttműködés. Az ilyen összetartást a társadalmi elégedetlenségek felburjánzása lehetetlenné tenné, – tehát megelőző és elhárító rendszeres tevékenység kell a székely közület önkormányzatában, hogy társadalmi elégedetlenségek az önkormányzati képességet ne kockáztassák.

Még csak annak a megemlítését látom szükségesnek, hogy jelen törvényterv megszerkesztésében azt is éreztetni kívántam, vajon a székely közület minden különösebb gyámkodó beavatkozás nélkül, tisztán a meglévő népi összetartozandóság természetes belső dinamikájával, hogyan juthat el az első összeírástól a teljes kifejlődésig. Tehát bizonyos hatásköri megszabásoknak és részletezéseknek az előre való felállítását többnyire mellőztem, s ezeket az egyes alakulási teendők után hoztam föl, vagy az egyes helyi, vidéki és központi szervekkel állítottam kapcsolatba. Mintegy az alakulási fázisoknak a sorrendben való leírása ez, mely ismétléseket is foglalhat magában. Egyes törvényszakaszokban indokló mellékmondatok is vannak. Ez a törvényszerkesztési módszer esetleg szokatlan, vagy éppen a törvényszerkezetek technikája szempontjából nem szabatos.

Azonban alkalmas arra, hogy a törvényes szabályozás alá tartozó önkormányzat teljes anyagát, és annak minden fontos vonatkozását feltárja. Hogy rámutasson, mennyi életkérdés függ össze ezzel az önkormányzattal, amit mind közös öntudatú megoldáshoz kell juttatni, ha helyes és életképes önkormányzatot akarunk.

Amellett azt is figyelembe kellett venni, hogy amennyire beidegzett, s társadalmi és történelmi hagyományokban élő a mi népünknel az életkérdéseknek az összetartozása, s a saját akarattal intézése: éppen annyira új és szokatlan ez Románia törvényhozásában. Hiszen az önkormányzatok eszméjével szemben a román közszellem nagyrészt ismeretlenül, sőt bizalmatlanul áll. Szükségesnek látszik tehát, hogy a törvényterv a kialakulások természetes előfeltételeit és egymásutánját mintegy szemléltesse. Részletekig hatolóan megmutassa, hogy a székely közület szervezte alulról a tetőig egész természetességgel fölépíthető.

Nem kell evégett nagy állami apparátusokat mozgatni – elég az érdekelt nép házias jellegű összeiratkozása. Nem kell torlódó jellegű választási eljárás sem, mégis az összes nép otthonából gyökerezik és nő fel az önkormányzat szervezete.

Sem külön bíróságok, sem külön hatóságok nem kellene hozzá, sem a meglévő alkotmánynak akármilyen érintése. Sőt éppen az alkotmányba tartozó és alaptörvényi jellegűnek is deklarált nemzetközi szerződést teljesítenek általa. És még költségébe sem kerül az államnak. Csak éppen az kell hozzá, hogy az érdekelt nép a maga kultúrája érdekében azt a vagyont megtarthassa, ami az övé, s hogy adóra menő jövedelmének is azt a részét, ami amúgy is a kultúrát illet, a maga kultúrájára fordíthassa.

Ezt az egyszerű és természetes követelményt úgy kell kihozni, mintegy lépcsőről-lépésre haladva, s az egyszerű kezdésekből mintegy logikai kieriélésként fejlesztve. A szokatlant

így lehet megszoktatni, s az önkormányzati eszme iránti bizalmatlanságot is így lehet megértéssé változtatni. Az előre kiélezett körvonalak és hatásköri megszabások a fejlődési kapcsolatból kiemelve nem tudnak oly meggyőzően hatni, mintha az egyszerű kezdések természetes kifejléseként mutatják be azokat.

Tehát amennyiben a magunk magyar népkisebbségi életének a körében jelen törvényterv szerkesztési technikájának a szabatosabbá tétele kívánattá válik (aminek a jogosultságát nem tagadom), akkor kérem azt is figyelembe venni, amit e törvényterv körüli különös körülményekre most felhoztam.

Kolozsvár, 1931. november 8.

Jegyzetek

¹ Paál Árpád fordítása. A korszakban általánosan idézett változatot hozza Nagy Lajos: *A kisebbségek alkotmányjogi helyzete Nagyromániában*. Minerva, Kolozsvár, 1944, 221.

² Ionel Brătianu 1919. szeptember 12-i lemondásáról van szó. A lemondást indokló, I. Ferdinándnak írt levelét közli Gheorghe Brătianu: *Acțiunea politică și militară a României în 1919*. Ediția II-a. București, 1940, 157–158.